

ภาค ๑ แนวคิดแบบตะวันตก

บทที่ ๒

แนวคิดเกี่ยวกับ

สิทธิมนุษยชนแบบตะวันตก

ตอนที่ ๑

ความทั่วไป เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

๑ ความนำ

ในการพูดถึงแนวคิดเกี่ยวกับ สิทธิมนุษยชน “แบบตะวันตก” จะพูดถึงแนวคิดที่อยู่ใน *กรอบความคิด* ของเอกสารสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องตามที่ระบุชื่อไว้ใน บทที่ ๑ แต่ถ้าจะหยิบยกเอาแนวคิดที่อยู่นอกเหนือจากเอกสารดังกล่าวมาอ้างถึงบ้าง ก็เพียงพอที่จะช่วยให้สามารถอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแบบตะวันตกให้กระจ่างแจ้งยิ่งขึ้น

อันที่จริงถ้าจะว่าไปแล้วบรรดา เนื้อหาสาระสำคัญ ในเอกสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งหมดที่มีมาก่อนหน้าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน(ปี ค.ศ. ๑๙๔๘) ล้วน “ตกผลึก” (crystallization) ลงมาอยู่ในเนื้อหาทั้ง ๓๐ ข้อ ของปฏิญญาฉบับนี้แล้วทั้งสิ้น และบรรดา เนื้อหาสาระสำคัญ ในเอกสารสิทธิมนุษยชนที่ ประกาศใช้ภายหลังปฏิญญา ฉบับนี้ ล้วนเกิดจากการ “แปลงสภาพ” มาจากปฏิญญา ฉบับนี้เช่นกัน เพราะฉะนั้น ถ้าจะว่ากันตามความเป็นจริงแล้ว การศึกษาให้เข้าใจเนื้อหาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ. ๑๙๔๘ ทั้ง ๓๐ ข้อ อย่างละเอียด ก็เท่ากับได้ศึกษาให้เข้าใจเนื้อหาในเอกสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งที่มีมาก่อนหน้า และที่มีตามมาภายหลัง ไปพร้อม ๆ กันด้วยแล้ว แต่ที่ได้หยิบยกเอาเอกสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่มีมาก่อนหน้าและที่มีตามมาภายหลังมาให้ดูด้วย ก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงที่มาและที่ไป ของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนด้วยนั่นเอง

ส่วน *กรอบเนื้อหา* ของแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน *แบบตะวันตก* ที่จะกล่าวถึงในงานวิจัยนี้จะได้ *จำกัดกรอบ* ให้อยู่ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- ๑ ความหมายของสิทธิมนุษยชน
- ๒ กำเนิดที่มาของสิทธิมนุษยชน
- ๓ การมีผลบังคับใช้ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
- ๔ หลักการและแนวทางส่งเสริมสิทธิมนุษยชน
- ๕ เนื้อหาสาระของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

๖ เนื้อหาสาระของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก และปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง

๗ สถานการณ์เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในส่วนต่าง ๆ ของโลก

ซึ่งจะได้แยกกล่าวรายละเอียดแต่ละประเด็นตามลำดับโดย ประเด็นที่ ๑-๔ จะกล่าวถึงใน บทนี้ ส่วน ประเด็นที่ ๕-๗ จะได้กล่าวถึงใน บทที่ ๓ ต่อไป

๒ ความหมายของสิทธิมนุษยชน

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประกาศใช้โดยองค์การสหประชาชาติมิได้อธิบายว่าสิทธิมนุษยชน หมายความว่าอย่างไร เพียงแต่กำหนด "กรอบความคิด" โดยประกาศเนื้อหาสาระไว้จำนวน ๓๐ ข้อ ส่วนเอกสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนฉบับอื่น ๆ ตามรายชื่อที่ยกมาให้ดูในบทที่ ๑ ก็ได้อธิบายความหมายไว้เช่นกัน ฉะนั้นจึงเป็นภาระที่ผู้ศึกษาต้องหาความหมายต่อไป

ในการอธิบายความหมายของ *สิทธิมนุษยชน* ผู้วิจัยจะ ปูพื้น โดยการวิเคราะห์ความหมายของคำว่า *สิทธิ*, *มนุษย์* และ *สิทธิมนุษยชน* ก่อน หลังจากนั้นจะได้วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง *สิทธิตามกฎหมาย* กับ *สิทธิมนุษยชน* ในลำดับถัดไป ซึ่งจะได้อีกกล่าวถึงแต่ละประเด็นตามลำดับดังนี้

๒.๑ ความหมายของ *สิทธิ*

พจนานุกรมฯ ได้ให้ความหมายว่า *สิทธิ* หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม ส่วน นพนิธิ สุริยะ อธิบายว่า "*สิทธิ ได้แก่อำนาจ และ/หรือผลประโยชน์ซึ่งได้รับการรับรอง และ/หรือได้รับการคุ้มครอง*"^๑ สิทธิดังกล่าวนี้หมายรวมทั้งที่ "ออกจากตัว" คือสิทธิที่จะเป็นผู้กระทำการหนึ่งสิ่งใด และที่จะ "รับเข้าตัว" คือสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์หรือได้รับความคุ้มครองเมื่อตกเป็นผู้ถูกระทำ

โดยทั่วไปแล้วเมื่อเอ่ยคำว่า *สิทธิ* เรามักจะหมายถึง สิทธิตามกฎหมาย แต่อันที่จริงยังมีสิทธิอีกประเภทหนึ่งซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ จึงถือว่าเป็น สิทธินอกกฎหมาย สิทธิประเภทหลังนี้มีอยู่เองตามธรรมชาติ บางครั้งจึงเรียกว่า "*สิทธิธรรมชาติ*" (Natural Rights) ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่มาของสิทธิมนุษยชน เพราะฉะนั้นจะได้อธิบายความหมายของสิทธิธรรมชาติเมื่อกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนในข้อต่อไป ส่วนในข้อนี้จะได้อีกกล่าวถึงสิทธิตามกฎหมายก่อน อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีได้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเรื่องสิทธิตามกฎหมายโดยตรง ที่จะนำมากล่าวถึงบ้างก็เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประกอบการอธิบาย

ความหมายของ สิทธิมนุษยชน ให้กระจ่างแจ้งยิ่งขึ้นเท่านั้น ส่วนผู้ที่มีความสนใจเรื่องสิทธิ ตามกฎหมายสามารถศึกษาหาความรู้ได้จากตำรากฎหมายโดยตรง

เมื่อเอ่ยคำว่า สิทธิตามกฎหมาย หมายถึง อำนาจอันชอบธรรมตามกฎหมาย หรือที่ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เรียกว่า "ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้"^๒

ส่วน โทศล โสภาคย์วิจิตร อธิบายว่า "สิทธิตามกฎหมาย คือความสามารถของบุคคล หนึ่งซึ่งใช้ควบคุมการกระทำของคนอื่นๆ ทั้งนี้ด้วยความยินยอมและความร่วมมือของรัฐ หรืออาจ กล่าวได้ว่า สิทธิตามกฎหมายคือข้ออ้างของบุคคลหนึ่งต่อคนอื่น ๆ ซึ่งได้รับการรับรองจากรัฐ"^๓

สิทธิตามกฎหมายมีมากมายหลายอย่าง เช่น สิทธิทางการเมือง เสรีภาพในการนับ ถูศาสนา สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองในกรณีที่ได้รับโทษทางอาญา ฯลฯ หรือสิทธิในทาง แพ่ง เช่น สิทธิที่จะจับจ่ายใช้สอยทรัพย์สินของตนโดยไม่ละเมิดกฎหมาย สิทธิของทารกใน ครรภ์มารดา สิทธิของทารกแรกเกิด สิทธิที่จะได้สัญชาติ สิทธิของความเป็น พลเมือง เป็นต้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสิทธิตามกฎหมายจะมีองค์ประกอบสำคัญ ๕ ประการคือ

๑ มีผู้ทรงสิทธิ

๒ มีผู้มีหน้าที่ต้องเคารพต่อสิทธิ

๓ มีที่มาแห่งสิทธิซึ่งกฎหมายรับรอง

๔ ก่อภาวะผูกพันให้ผู้มีหน้าที่ต้องกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างเพื่อให้สมประโยชน์แก่ผู้ทรงสิทธิตามลักษณะแห่งสิทธิ

๕ หากมีการฝ่าฝืนสิทธินั้นกฎหมายจะให้การคุ้มครอง โดยผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้อง ตามที่กฎหมายกำหนดไว้^๔

ตามที่กล่าวมานี้เป็นความหมายของคำว่า "สิทธิตามกฎหมาย" โดยสังเขป แต่ถ้าจะ พิจารณาโดยทัศนะของนักปรัชญา โอน์ แรนต์ ได้อธิบายเกี่ยวกับ "สิทธิ" เอาไว้ว่า

สิทธิ เป็นความคิดทางจริยธรรม-ความคิดที่เป็นภาวะหัวเลี้ยวหัวต่อที่มีเหตุผลจากหลัก การซึ่งชี้นำการกระทำของปัจเจกชนไปสู่หลักการซึ่งชี้นำความสัมพันธ์ของเขากับผู้ อื่น - เป็นความคิดที่ผุดและพิทักษ์ศีลธรรมของปัจเจกชนในทางสังคม - ตัวเชื่อม ระหว่างหลักจริยธรรมของมนุษย์กับประมวลกฎหมายของสังคม ระหว่างจริยศาสตร์กับ การเมือง สิทธิแห่งปัจเจกชนเป็นวิถีทางของการทำให้สังคมอยู่ภายใต้กฎหมายศีลธรรม^๕

อย่างไรก็ตาม จะต้องระลึกไว้ด้วยว่าการเรียกร้อง สิทธิ ใด ๆ จะต้องควบคู่กับการ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยเสมอ เหมือนที่ มหาตมคานธี เคยกล่าวไว้ว่า "สิทธิทั้งปวงที่คนเราสมควรได้ รับและดำรงรักษาไว้ นั้น สืบมาจากการปฏิบัติหน้าที่อย่างดี"^๖ สิทธิกับหน้าที่นั้นแยกจากกัน

ไม่ออกประดุกเหรียญเดียวกันที่มีทั้งหน้าหัวและหน้าก้อย หรือถ้าจะเปรียบเทียบอีกนัยหนึ่ง จะได้ว่า สิทธิ กับ หน้าที่ มีความสัมพันธ์กันประดุก “ตัว” กับ “เงา” ในทางกฎหมายเมื่อมี สิทธิตามกฎหมายก็ต้องปฏิบัติตามพันธะหน้าที่ทางกฎหมาย ส่วนในทางจริยธรรมเมื่อมี สิทธิทางธรรม(สิทธิมนุษยชน) ก็ต้องปฏิบัติตามพันธะหน้าที่ทางธรรม กล่าวคือ การเรียกร้องสิทธิให้แก่ตนเองนั้น แต่ละคนมีพันธะหน้าที่ที่จะไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นในขณะเดียวกัน ด้วย มิเช่นนั้นแล้วจะกลายเป็นการเรียกร้องสิทธิที่ทำลายสิทธิไปในตัว ดังที่สันตะปาปา จอห์น ที่ ๑๓ กล่าวว่า “...ใครก็ตามที่เรียกร้องสิทธิของตนโดยลิ้มหรือละเลยที่จะกระทำหน้าที่ ก็คือผู้ที่สร้างด้วยมือข้างหนึ่ง และทำลายด้วยอีกข้างหนึ่ง...”^๗

๒.๒ ความหมายของ มนุษย์

พจนานุกรมฯ อธิบายว่า “มนุษย์” หมายถึง “สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล, สัตว์ที่มีจิตใจสูง, คน” และคำว่า “คน”(น.) ก็มีความหมายเหมือนกับคำว่า “มนุษย์” นั่นเอง^๘ แต่ถ้าอธิบายโดย แยกรูปศัพท์จะได้ว่า คำว่า “มนุษย์” เป็นคำสันนิษระหว่าง ‘มน’ แปลว่า ใจ กับคำว่า ‘ุษย’ แปลว่า สูง เมื่อรวมกันเข้าเป็น “มนุษย์” แปลว่า ผู้มีใจสูง ดังที่ท่านพุทธทาส กล่าวว่า “เป็นมนุษย์เป็นได้เพราะใจสูง เหมือนดั่งยุงมีดีที่แววขน, ถ้าใจต่ำเป็นได้แต่เพียงคน ย่อมเสียที่ที่ตนได้เกิดมา”^๙ และถ้าเมื่อใดใช้คำว่า “มนุษย์ชน” จะเน้นความหมายครอบคลุมถึงมวลมนุษย์ทุกคนทั่วโลก

อย่างไรก็ตาม คำว่า “มนุษย์ชน, มนุษย์ หรือ คน” ถ้าจะพิจารณาในแง่ของปรัชญา ถือได้ว่าเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งแต่ละทัศนะอาจโต้แย้งกันได้ ไม่ว่าในแง่ของกำเนิดที่มาหรือองค์ประกอบ ตลอดจนปัญหาว่าเพราะเหตุใด สัตว์ที่เรียกว่ามนุษย์จึงควรจะได้รับเกียรติและศักดิ์ศรีมากกว่าสัตว์ชนิดอื่นๆ ซึ่งจะได้หยิบยกเอาแนวคิดของแต่ละทัศนะมาให้ดูเพื่อที่จะได้ ใช้ประกอบในการอธิบายความหมายของคำว่า สิทธิมนุษยชน ในโอกาสต่อไปดังนี้

คำอธิบายเกี่ยวกับ กำเนิดที่มาและองค์ประกอบของมนุษย์ ถ้าถือตามแนวคิดของ พวกที่เชื่อในทฤษฎีวิวัฒนาการ จะอธิบายได้ว่าสัตว์ที่เรียกว่า “มนุษย์” น่าจะวิวัฒนาการมาจากลิงจำพวกไม่มีหาง (modern apes) ทั้งนี้เพราะใน สารพันธุกรรม(DNA) ของมนุษย์มี ลักษณะคล้ายคลึงกับของลิงจำพวกนี้มาก ครั้นอยู่ต่อมาเมื่อลิงจำพวกนี้วิวัฒนาการมาถึง ขั้นที่เรียกว่า “มนุษย์” ก็เกิด ลักษณะและคุณสมบัติใหม่ ๆ ขึ้น^{๑๐} เช่น ศักยภาพ (potency) ในการคิดเหตุผลเป็น รู้สำนึกทางคุณธรรมได้ การคิดเหตุผลเป็นและรู้สำนึกทางคุณธรรม ได้นี้เองที่ใช้เป็นเครื่องแบ่งแยกระหว่างมนุษย์กับสัตว์ชนิดอื่น

ถ้าศึกษาในหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ อธิบายว่าพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์คนแรก จากผงคลีดิน แล้วทรงระบาย "ลมแห่งชีวิต" ของพระองค์เข้าไป เราเรียกสิ่งที่พระเจ้าทรง ระบายให้แก่มนุษย์ว่า "วิญญาณ" (ดู ปฐมกาล ๒:๗) เพราะฉะนั้นมนุษย์จึงแตกต่างจาก สัตว์อื่นตรงที่ *"..สัตว์มีร่างกายและจิต แต่ไม่มีวิญญาณ ส่วนมนุษย์นั้นมีทั้งจิตและวิญญาณ.."*(ดู มัตถาย ๑๐,๒๘) ส่วน Theodor Meron อธิบายว่า เนื่องจากมนุษย์คนแรก คือ "อาดัม" ได้ ถูกสร้างตามฉายาของพระผู้เป็นเจ้า (Image of God) ซึ่งหมายความว่าพระเจ้าทรงให้ คุณค่าอย่างสูงแก่มนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้มนุษย์คนอื่นๆที่สืบทอดมาจากมนุษย์คนแรกจะได้รับ คุณค่าอันสูงส่งนี้ด้วยกันทุกคน^{๑๑}

ส่วนในหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม อธิบายถึงกำเนิดที่มาและองค์ประกอบของ มนุษย์ในทำนองเดียวกันกับหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ ว่า

อัลเลาะห์ทรงสร้างสิ่งมีชีวิตทุกชีวิตจากน้ำ (ดู กุรอาน ๒๔, ๕๕) แล้วทรงสร้างมนุษย์ คนแรกจากดิน (ดู กุรอาน ๗, ๓๒) เมื่อสร้างมนุษย์ขึ้นแล้ว พระองค์ก็ทรงทำให้เขา สมบูรณ์ และทรงเป่ารُوح์(วิญญาณ)ของพระองค์เข้าไปในเขา และพระองค์ให้สุเจ้ามีหู มี ตา และมีหัวใจ (ดู กุรอาน ๙, ๓๒)

เมื่อพิจารณาจากหลักคำสอนของศาสนาคริสต์และอิสลาม พอจะอธิบายที่มาและ องค์ประกอบของมนุษย์ได้ว่า มนุษย์มาจากการสร้างของพระเจ้า และธรรมชาติของมนุษย์ ประกอบขึ้นด้วย ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นร่างกายซึ่งถูกสร้างมาจาก "ผงคลีดิน" อันถือเป็น ธาตุเบื้องต่ำ แต่ธรรมชาติที่มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์คือส่วนที่เป็น วิญญาณ อันเป็นธาตุ เบื้องสูง ซึ่งเป็น ส่วนแบ่ง ที่ได้รับมาจากพระเจ้า ฉะนั้นมนุษย์จึงประเสริฐกว่าสัตว์อื่นตรงที่ มนุษย์มี คุณลักษณะ (aspects) อันเป็น ส่วนแบ่ง ของพระเจ้าอยู่ในตัวมนุษย์นั่นเอง (หมายเหตุ ทักษะเกี่ยวกับมนุษย์ตามคติของพุทธศาสนา จะกล่าวรายละเอียดใน บทที่ ๕)

เมื่อพิจารณาถึงกำเนิดที่มาและองค์ประกอบของมนุษย์ในทัศนะของศาสนาประเภท เทวนิยม ถือว่ามนุษย์เป็นผลงานสร้างที่มีส่วนแบ่งมาจากพระเจ้า ส่วนทักษะอื่นๆต่างก็ถือ ว่า 'มนุษย์' หรือ 'คน' คือสัตว์จำพวกหนึ่งที่ฉลาด คิดเหตุผลเป็น รู้สำนึกทางคุณธรรม รู้ จักชื่นชมในศิลปะความงาม รู้จักคิดและสร้างสรรค์อารยธรรมได้ ฉะนั้นมนุษย์จึงควรจะได้ รับการยกย่องในเกียรติและศักดิ์ศรีมากกว่าสัตว์ชนิดอื่น ดังที่ จิตร ภูมิศักดิ์ ได้ยืมคำกล่าว ของ แม็กซิม กอร์กี้ (Maxim Gorky) มาสรุปคุณค่าของความเป็น *มนุษย์* หรือ *คน* เอาไว้ว่า

"คน คำนี้กังวานสร้านทรนง" และเติมอีกบรรทัดหนึ่งต่อท้ายว่า

"คน ต้องคงคุณค่านั้นนิรันดร์กาล"^{๑๒}

๒.๓ ความหมายของ สิทธิมนุษยชน

คำว่า สิทธิมนุษยชน ตามที่ใช้กันอยู่อย่างแพร่หลายทุกวันนี้ กุมพล พลวัน กล่าว ว่า อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ใช้เป็นภาษาไทยครั้งแรกว่า "สิทธิของมนุษย์"^{๑๓} ส่วนใน ประเทศตะวันตกเพิ่งรู้จักใช้กันอย่างจริงจังเมื่อศตวรรษที่ ๒๐ นี้เอง แต่เดิมที่ใช้ว่า สิทธิของ มนุษย์ (The Rights of Man) ซึ่งแปลมาจากภาษาฝรั่งเศสว่า Droits De L'homme และคำ ว่า Droits De L'homme ปรากฏใช้ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมืองของ ฝรั่งเศส ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. ๑๗๘๙ ครั้นต่อมาราวปี ค.ศ. ๑๙๔๐ โรสเวลท์ (Mrs. Eleanor Roosevelt - ภริยาของอดีตประธานาธิบดีรูสเวลท์แห่งสหรัฐอเมริกา) ซึ่งทำหน้าที่เป็น ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติในปี ค.ศ. ๑๙๔๗ พบว่าการใช้คำว่า "The Rights of man" ได้ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ง่าย กล่าวคือ ในบางส่วนของโลกเข้าใจว่าหมายเฉพาะสิทธิของมนุษย์เพศชายเท่านั้น ทารวมถึงสิทธิของมนุษย์เพศหญิงด้วยไม่ ฉะนั้นเพื่อที่จะแก้ไขความเข้าใจคลาดเคลื่อนดังกล่าวนี้ โรสเวลท์ จึงได้เสนอให้เปลี่ยนมาใช้ คำว่า Human Rights แทน^{๑๔} ครั้นต่อมาเมื่อสมัชชาแห่งสหประชาชาติ ได้ลงมติให้ ประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ แล้ว คำว่า Human Rights หรือ สิทธิมนุษยชน ก็ได้ถูกประกาศใช้อย่างเป็นทางการตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา แต่ถ้า จะพิจารณา ในแง่วิวัฒนาการ ของความหมาย จะมีความเปลี่ยนแปลงตามลำดับดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายแบบดั้งเดิม : คำว่า ความหมายแบบดั้งเดิม ในที่นี้หมายถึง ความหมายตามที่ใช้และเข้าใจกันมาแต่เดิมจนกระทั่งถึงศตวรรษที่ ๑๘ โดยจะนำเสนอ ความหมายตามที่ปรากฏในเอกสารสิทธิมนุษยชนฉบับต่างๆเป็นการปูพื้นก่อน หลังจากนั้น ก็สรุปความหมายของสิทธิมนุษยชน แบบดั้งเดิมเป็นลำดับถัดไป

จรัญ โฆษณานันท์ กล่าวถึงความหมายแบบดั้งเดิมไว้ว่า

โดยกำเนิดคำว่า "สิทธิมนุษยชน"(Human Rights) มีที่มาจากความคิดตะวันตกเป็นที่ เข้าใจกันทั่วไปว่า คำๆนี้มีความหมายถึงสิ่งที่ ล็อก (John Locke) ปราชญ์สำคัญคน หนึ่งของอังกฤษและสานุศิษย์ของเขาเรียกว่า "สิทธิธรรมชาติ" อันหมายถึงสิทธิ (การมี กรรมสิทธิ์) ที่ถือครองได้มาโดยผลของการเป็นมนุษย์ สิทธิดังกล่าวนี้มีลักษณะเป็น ธรรมชาติในความหมายที่ว่า แหล่งที่มาของมันคือธรรมชาติของมนุษย์นั่นเอง แนวคิด พื้นฐานเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ดังกล่าวเกิดจากความเชื่อว่ามนุษย์นั้นเกิดมาเท่าเทียม กัน และพระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมา ได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ อันเป็นสิทธิที่ไม่ อาจโอนให้แก่กัน และไม่มีใครอาจล่วงละเมิดได้ อันได้แก่สิทธิในชีวิต เสรีภาพ และสิทธิ ที่จะหาความสุข^{๑๖}

เมื่อพิจารณาจากคำกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าตามความหมายแบบดั้งเดิมสิทธิมนุษยชน เป็น สิทธินอกกฎหมาย และถือว่าเป็นสิ่งเดียวกับ สิทธิธรรมชาติ อันเป็นสิทธิที่พระเจ้าทรง ประทานติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด ดังคำสอนของศาสนาอิสลามที่ว่า

ทั้งหมดนี้เป็นสิทธิธรรมชาติ-สิทธิของพระเจ้าที่ทรงให้แก่มนุษย์ซึ่งเป็นบ่าวของพระองค์ ทุกคน มนุษย์ไม่มีสิทธิที่จะห้ามปรามมิให้มนุษย์คิดว่าสิทธิของคนอื่นที่จะรับของประทาน จากอัลลอฮ์ได้ และไม่มีสิทธิที่จะรับสิทธิของคนอื่น หรือสิทธิที่ถูกกำหนดได้^{๑๗}

จากแนวคิดของ จอห์น ล็อก ที่กล่าวมาข้างต้น ได้มีอิทธิพลต่อการร่างกฎหมายว่า ด้วยสิทธิพลเมืองของอังกฤษ (The English Bill of Rights) ซึ่งประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. ๑๖๘๙ และต่อมาแนวคิดนี้ก็ยิ่งเข้ามาอิทธิพลต่อปฏิญญาแห่งมลรัฐเวอร์จิเนียว่าด้วยสิทธิ (Virginian Declaration of Rights) ซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๗๗๖ โดยที่ใน มาตราแรกของกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติรับรองสิทธิธรรมชาติไว้ว่า

มนุษย์ทุกคนตามธรรมชาติย่อมมีอิสระและเสรีภาพเท่าเทียมกัน และมีสิทธิบางอย่าง ติดตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งเมื่อเข้าสู่สังคม สิทธิต่างๆของเขาเหล่านั้นจะถูกขัดขวางไม่ได้ นั่นได้แก่การที่จะหาความรื่นเริงจากชีวิตและเสรีภาพ พร้อมด้วยมีโอกาสที่จะแสวงหา ครอบครอง ทรัพย์สิน และแสวงหาและได้มาซึ่งความสุข^{๑๘}

ต่อมาในคำประกาศอิสรภาพของ ๑๓ มลรัฐแห่งอเมริกา ซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือน กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๗๖ ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติเอาไว้ว่า “เราถือว่าความจริงเหล่านี้ ชัดแจ้งอยู่แล้วในตัวเอง ว่าคนเราทั้งปวงย่อมเสมอกันโดยกำเนิด พระผู้สร้างได้ประสาทสิทธิบาง ประการอันละเมิดมิได้แก่เรา ในบรรดาสิทธิเหล่านี้มี ชีวิต อิสสรภาพ และการแสวงหาความสุข^{๑๙}

อีกตอนหนึ่งได้ยืนยันว่าถ้ารัฐละเมิดสิทธิเหล่านี้บุคคลมีสิทธิที่จะต่อต้านอำนาจรัฐ ได้ โดยได้ประกาศไว้ว่า

คนเราถูกสร้างขึ้นมาเท่าเทียมกันโดยผู้สร้าง(พระผู้เป็นเจ้า) ซึ่งได้ทรงให้สิทธิติดตัวอัน ไม่อาจพรากจากมนุษย์ไปได้...และเพื่อที่จะปกป้องประกันและให้ได้มาซึ่งสิทธิเช่นนั้น จึง ได้มีรัฐบาลซึ่งได้อำนาจอันชอบธรรมโดยความยินยอมของผู้ใต้ปกครอง(ประชาชน) ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลกลายเป็นผู้ทำลายจุดมุ่งหมายดังกล่าว ก็เป็นสิทธิของ ประชาชนที่จะเปลี่ยนหรือล้มเลิกและก่อตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ให้ดำเนินการตามหลักการเช่น ว่าและให้มีอำนาจอันจะบันดลความปลอดภัยและความผาสุกให้ได้มากที่สุด^{๒๐}

ใน คำประกาศเอกราชของชาวอาณานิคมอังกฤษในอเมริกา ปี ค.ศ. ๑๗๗๖ ซึ่งร่าง โดย เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson - หนึ่งในบิดาผู้ก่อตั้งสหรัฐอเมริกา) ได้อธิบายความ

หมายของสิทธิมนุษยชน โดยพยายามชี้ให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์ว่า “มนุษย์เราเกิดมาเท่าเทียมกันและต่างก็ได้รับสิทธิบางประการซึ่งไม่อาจโอนให้แก่กันได้มาจากพระเจ้า กล่าวคือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพและสิทธิในการแสวงหาความสุข”^{๒๑}

ส่วนในคำประกาศว่าด้วยสิทธิพลเมืองของฝรั่งเศสซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ ได้กล่าวถึง สิทธิธรรมชาติ ไว้ว่า “ความมุ่งหมายของสมาคมทางการเมืองต่าง ๆ ก็คือเพื่ออนุรักษ์สิทธิอันมีตามธรรมชาติและละเมิดมิได้ต่าง ๆ ของคนเรา สิทธิเหล่านี้ได้แก่เสรีภาพ, ทรัพย์สิน, ความมั่นคง และการต่อต้านการกดขี่”^{๒๒}

และ ในมาตรา ๑, ๒ ของปฏิญญานี้ ได้เสนออุดมการณ์แห่งสิทธิมนุษยชนไว้ว่า

มาตรา ๑ มนุษยชนได้กำเนิดและดำรงชีวิตอยู่โดยเสรี และมีความเสมอภาคกันในสิทธิทั้งมวล ความแตกต่างในสังคม(จะมีได้) ย่อมยึดหลักสาธารณประโยชน์เพียงอย่างเดียว
มาตรา ๒ วัตถุประสงค์แห่งสมาคมของพลเมืองทั้งมวล คือการอ้างไว้แห่ง สิทธิมนุษยชนอันได้มาโดยธรรมชาติ และไม่อาจลิดรอนได้แม้โดยกฎหมาย สิทธิเหล่านี้ได้แก่เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความปลอดภัยและการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง^{๒๓}

เพราะฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากหลักฐานในเอกสารต่าง ๆ ที่นำมาให้ดูทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ความหมายของสิทธิมนุษยชน แบบดั้งเดิม นั้น พอจะสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

- ๑ เน้นสิทธิธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิที่พระเจ้าทรงประทานให้มาเท่าเทียมกันตั้งแต่เกิดทุกคน
- ๒ เน้นอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนแบบ เสรีนิยมและปัจเจกนิยม เป็นสำคัญ คือ เน้นสิทธิผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคล โดยที่สังคมหรือรัฐล่วงละเมิดมิได้
- ๓ ถือว่าสิทธิมนุษยชนเป็น สิทธิที่เด็ดขาดสูงสุดเหนืออำนาจรัฐ ดังที่กล่าวไว้บทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญของมลรัฐเวอร์จิเนีย (ปี ค.ศ. ๑๗๗๖) ว่า “โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นอิสระและไม่ได้อยู่ในบังคับบัญชาของผู้ใด”^{๒๔} ถ้าผู้ปกครองล่วงละเมิด ประชาชนไม่ใช่เพียงแต่จะถอดถอน หรือแม้แต่จะสังหารเสียก็ได้ถ้าจำเป็น^{๒๕}

๒.๓.๒ การคลี่คลายตัวของความหมายแบบดั้งเดิม

อันที่จริงความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิธรรมชาติหาใช่เป็นลัทธิริรันดรไม่ หากแต่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขทางด้านประวัติศาสตร์และการเมือง^{๒๖} จะเห็นได้ว่าในช่วงศตวรรษที่ ๑๘ อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนแบบเสรีนิยมและปัจเจกนิยมได้ถูกจุดพล

ให้สว่างไสวขึ้นเพื่อต่อต้านเผด็จการทรราชผู้กดขี่ทั้งหลาย ครั้นต่อมาช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๘ อย่างเข้าสู่ศตวรรษที่ ๑๙ แนวคิดแบบดั้งเดิมค่อยๆคลี่คลายตัวลง แล้วแนวคิดแบบใหม่จากหลายสำนักได้ถูกนำเสนอขึ้นมาแทนที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแทนจากแนวคิดฝ่ายอนุรักษนิยม และ คักตินานิยม ได้ลุกขึ้นมาต่อต้านอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนแบบเสรีนิยมและปัจเจกนิยม อาทิเช่น เบอรัค (Edmand Burke) นักอนุรักษนิยมท่านหนึ่งได้ตอบโต้ว่าคำประกาศว่าด้วยสิทธิของประชาชนและของพลเมืองฝรั่งเศสที่ว่ามนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกันนั้น เป็นเพียงการโกหกหลอกลวงคำโต^{๒๗} สิทธิธรรมชาติเป็นเพียงสิทธิในทางทฤษฎี^{๒๘} สิทธิมนุษยชนเป็นเพียงภาพมายาเท่านั้นเอง^{๒๙} ส่วนตัวแทนฝ่าย "อุดมการณ์นิยมแบบเฮเกล" (Hegelianism) เมื่อกล่าวถึงคำประกาศว่าด้วยสิทธิของเยอรมัน ก็ไม่ใช่คำว่าสิทธิของมนุษย์อีกต่อไป แต่หันมาใช้คำว่า "สิทธิของประชาชนเยอรมัน" แทน^{๓๐} ส่วนแบรดลีย์ (F. H. Bradley) ตัวแทนฝ่ายอุดมการณ์นิยมแห่งอังกฤษ ก็ได้แสดงทัศนะต่อต้านอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนแบบเสรีนิยมและแบบปัจเจกนิยมว่า "สิทธิของปัจเจกบุคคล มิใช่สิ่งที่ควรค่าแก่การวิพากษ์วิจารณ์อย่างจริงจังในปัจจุบันอีกต่อไปแล้ว (แต่) สวัสดิภาพของชุมชน (ต่างหาก) ที่เป็นจุดหมายและมาตรฐานในที่สุด"^{๓๑} ทั้งนี้ "เพราะว่า บุคคลนั้น คือสิ่งมีชีวิตที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแห่งหนึ่ง ดังนั้นเสรีภาพของบุคคลจึงต้องเป็นไปตามข้อบังคับที่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและข้อจำกัดของสถานการณ์ตามที่เป็นจริงของสังคม"^{๓๒} นั้น ๆ

ส่วนแนวคิดของลัทธินิโอสติสม์และนาซี ได้ให้ความสำคัญแก่สังคมส่วนรวมมากกว่าปัจเจกชนเสียด้วยซ้ำ โดยถือว่า "มนุษย์จะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อมอบตัวเองต่อสังคมมนุษย์ที่มีเผ่าพันธุ์เดียวกันกับตนเองหรือต่อรัฐ"^{๓๓} ดังนั้นค่านิยมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของลัทธินิโอสติสม์และนาซีจึงไม่ใช่เสรีภาพ หากแต่หมายถึงการยอมสละเสรีภาพของตนเพื่อผลประโยชน์ของพรรคแทน^{๓๔}

ส่วนลัทธินิโอสติสม์ถึงกับประกาศเป็นปรปักษ์กับอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนแบบดั้งเดิมทีเดียว โดย มาร์กซ์ เห็นว่า

ความคิดเรื่องสิทธิของบุคคลนั้น เป็นเพียงมายาภาพของฝ่ายกฏุมพี (bourgeois lusions) ที่กล่าวอ้างขึ้นเพียงเพื่อหลอกลวงผู้คนที่ถูกกดขี่ทั้งหลายให้เคลิ้มฝันว่าตนก็มีสิทธิดังกล่าวเหมือนพวกกฏุมพีเช่นกัน ทั้งที่ความจริงแล้วมันไม่อาจเป็นสิทธิ เสรีภาพที่เป็นจริงได้ นอกจากชนชั้นที่มีอภิสิทธิ์ในทางเศรษฐกิจเท่านั้น... สิทธิเสรีภาพในความหมายที่เป็นจริงตามทัศนะของมาร์กซ์แล้ว จึงเป็นสิ่งที่อาจสำแดงตัวขึ้นได้ก็ต่อเมื่อสังคมได้รับการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่ปราศจากชนชั้นแล้วเท่านั้น เพียงการได้ประกันสิทธิเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งหมายรวมสิทธิในทรัพย์สิน(ส่วนตัว) ภายใต้ระบบทุนนิยมนั้น

ไม่อาจทำให้เรื่องความไม่เสมอภาคในสังคม, เศรษฐกิจได้รับการแก้ไขได้ (หรือซ้ำจะทำให้ความไม่เสมอภาคขยายตัวมากขึ้น) มาร์กซมองสิทธิแห่งเสรีภาพ(right of liberty) ภายใต้ระบบทุนนิยมเพียงแต่การยอมให้มนุษย์คิดถึงแต่ตัวเองถ่ายเดียว และโดยผลลัพธ์โดยตรงของสิทธิในทรัพย์สิน (ซึ่งสัมพันธ์โดยใกล้ชิดกับสิทธิแห่งเสรีภาพ) ความเสมอภาคตามตัวอักษรก็จะกลายเป็นความไม่เสมอภาค เสรีภาพนั้นเล่าก็ถูกแทนที่ด้วยผลประโยชน์ส่วนตัว^{๓๕}

จากอิทธิพลจากคำวิพากษ์ของสำนักแนวคิดใหม่ๆดังที่กล่าวมานี้ ได้ส่งผลให้อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนตามความหมายแบบดั้งเดิมที่เน้นสิทธิของปัจเจกชน หรือสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง ค่อย ๆ คลี่คลายตัวลง จากเดิมที่มุ่งเพียงจำกัดอำนาจรัฐเพื่อให้ประชาชนหรือที่แท้จริงก็คือ "ชนชั้นกฎหมายใหม่" ได้มีสิทธิเสรีภาพส่วนตัวได้อย่างเต็มที่ (a demand against the state and authorities) แต่ความหมายใหม่กลับขยายถึง สิทธิเรียกร้องต่ออำนาจรัฐ ให้ดำเนินการทางสังคมให้ประชาชนทุกคนมีหลักประกันทางวัตถุ โดยการดำรงชีวิตอยู่อย่างผาสุก (a claim upon the state) สิทธิเช่นว่านี้เรียกว่า "สิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคม" หรือ "สิทธิมนุษยชนด้านเศรษฐกิจและสังคม" (Socioeconomic Human Rights) ซึ่งหมายถึงสิทธิที่จะมีงานทำ สิทธิที่จะได้รับหลักประกันช่วยเหลือจากรัฐในกรณีที่เจ็บป่วยหรือว่างงาน สิทธิที่จะได้รับการพักผ่อนหย่อนใจ สิทธิในการศึกษา สิทธิในการจัดตั้งสหพันธ์กรรมกร เป็นต้น^{๓๖}

นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินตามทัศนะของพวกเสรีนิยมตามความหมายแบบดั้งเดิมก็หมดสภาพความเด็ดขาดสูงสุดลง ดังเห็นได้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญเวิมาร์ (Weimar) แห่งเยอรมันนี มาตรา ๑๔ บัญญัติว่า "การใช้ทรัพย์สินต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม"^{๓๗} รัฐธรรมนูญของอิตาลี มาตรา ๔๒ บัญญัติว่า "ข้อจำกัดในทรัพย์สินเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย"^{๓๘} นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญของหลาย ๆ ประเทศยังมีการบัญญัติรองรับถึงสิทธิของชนกลุ่มน้อย สิทธิของสหภาพแรงงาน สิทธิของลูกจ้าง สิทธิในการชุมนุมโดยสงบ เป็นต้น^{๓๙}

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนตามความหมาย แบบดั้งเดิม ได้คลี่คลายตัวลงในลักษณะดังนี้

๑ ตามความหมายแบบดั้งเดิม เน้นอุดมการณ์แบบเสรีนิยมและปัจเจกนิยมเป็นสำคัญ แต่ตามความหมายใหม่ได้เพิ่มสิทธิของสังคมส่วนรวมหรืออำนาจรัฐมากขึ้น

๒ ตามความหมายแบบดั้งเดิม เน้นความเด็ดขาดสูงสุดแห่งสิทธิของปัจเจกชน โดยรัฐจะเข้ามาล่วงละเมิดมิได้ แต่ตามความหมายใหม่ลดความเด็ดขาดสูงสุดแห่งสิทธิลง และเปิดโอกาสให้รัฐเข้ามาแทรกสอดสิทธิส่วนบุคคลได้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

๓ ตามความหมายแบบดั้งเดิม มุ่งกีดกัน มิให้อำนาจรัฐเข้ามาแทรกสอดสิทธิส่วนบุคคลเพียงสถานเดียว แต่ตามความหมายใหม่ กลับขยายสิทธิเรียกร้องต่อรัฐ ให้เข้ามาดูแลและช่วยเหลือชีวิตความเป็นอยู่ของปัจเจกชนให้มีความสุขสบายมากขึ้น

๔ ตามความหมายแบบดั้งเดิม เน้นสิทธิทางแพ่งและทางการเมืองเป็นสำคัญ แต่ตามความหมายใหม่ เน้นสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ดี ตามอุดมการณ์แห่งสิทธิมนุษยชนตามความหมายใหม่ยังไม่เป็นที่ลรอยกันเสียทีเดียวนักว่าจะให้ความสำคัญ (superiority) ด้านใดมากกว่ากัน ระหว่าง สิทธิทางแพ่งและทางการเมือง กับ สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม หรืออีกนัยหนึ่ง จะให้ความสำคัญในเรื่องใดมากกว่ากันระหว่าง เสรีภาพ กับ ความเสมอภาค โดยที่ฝ่ายเสรีนิยมตะวันตกยืนยันว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับมนุษย์ที่ต้องเกิดทุนเหนือสิ่งอื่นใด ในขณะที่ฝ่ายสังคมนิยมมีท่าทีปรามาสว่า ถ้าหากตราบใดที่โครงสร้างทางสังคมยังไม่เสมอภาค ตราบนั้นเสรีภาพที่ว่านั้นจะเป็นเพียงเสรีภาพตามตัวอักษรเท่านั้น เสรีภาพจะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อได้สร้างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นก่อน และด้วยความไม่ลงรอยกันในทางความคิดดังกล่าวนี้ จึงทำให้เกิดการแยกตึกาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนออกเป็น ๒ ฉบับโดยไม่ขึ้นต่อกันในภายหลัง^{๔๐} คือ กติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง กับ กติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจะได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในโอกาสต่อไป

ส่วน จรัญ โฆษณานันท์ ได้กล่าวสรุปวิวัฒนาการแห่งอุดมการณ์สิทธิมนุษยชน (โดยอ้างถึง ICJ Review, No. 28, June 1982 p. 51) โดยแบ่งออกเป็นสามลำดับช่วงวัย (Third Generation) กล่าวคือช่วงวัยที่ ๑ เน้นสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง, ช่วงวัยที่ ๒ วิวัฒนาการเป็นการเน้นสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนช่วงวัยที่ ๓ วิวัฒนาการขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งเป็นการเน้นสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา, สิทธิในการมีสันติภาพ, สิทธิในการอยู่อาศัยภายใต้สภาพแวดล้อมที่บริสุทธิ์ (right to healthy environment) และสิทธิในมรดกร่วมของมนุษยชาติหรือสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ (right to the common heritage of mankind)^{๔๑}

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะได้กล่าวถึงอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนตามความหมายของทางตะวันตกแล้ว แต่ดูเหมือนว่าจะยังไม่สมบูรณ์ ถ้ายังมีได้ผนวกอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนตามทัศนะของ อาจารย์ปวย อังภากรณ์ ซึ่งกล่าวไว้ใน "ปฏิทินแห่งความหวังจากครรภ์ถึงเชิงตะกอน" โดยท่านกล่าวว่า

เมื่อผมอยู่ในครรภ์ของแม่ ผมอยากให้แม่ได้กินอาหารถูกหลักโภชนาการและได้รับการเอาใจใส่ด้านสวัสดิการแม่และเด็ก

ผมไม่ต้องการมีพี่น้องมากมายอย่างที่พ่อแม่ผมมีมา และผมไม่อยากจะให้มีน้องกระชั้นชิดกับผมเกินไปนัก

แม่กับพ่อผมจะแต่งงานกันตามประเพณีหรือไม่ ไม่สำคัญ ที่สำคัญคือแม่กับพ่อต้องอยู่ร่วมกัน และไม่ทะเลาะกันบ่อยๆ

ในระยะ ๒-๓ ปี หลังจากที่ผมเกิดมา ผมอยากให้แม่กับผมได้กินอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ เพราะเป็นระยะที่ร่างกายและสมองผมเติบโตขึ้น และเป็นระยะที่ส่งผลดีผลร้ายให้ผมในอนาคต

ผมต้องการไปโรงเรียน และอยากให้พี่สาวหรือน้องสาวผมได้เรียนหนังสือด้วย และเรียนรู้อะไรที่จะไปทำงานได้ กับให้โรงเรียนอบรมสั่งสอนเรื่องศีลธรรมจรรยาให้เรา ถ้าเผอิญผมเรียนเก่งไปได้ถึงขั้นสูงๆ ก็ขอให้มีโอกาสเรียนได้สูงที่สุด

เมื่อออกจากโรงเรียน ผมก็อยากทำงานเลี้ยงชีพ และงานนั้นควรจะน่าสนใจพอที่จะรู้สึกว่าผมได้ทำประโยชน์แก่คนอื่น

บ้านเมืองที่ผมอยู่ควรมีชื่อเสียง มีความสงบเรียบร้อย ปลอดภัย และพวกเราไม่ถูกกดขี่ข่มเหงประทุษร้าย

บ้านเมืองเราควรจะต้องมีความสัมพันธ์อันมีประโยชน์และชอบธรรมกับต่างประเทศ เราจะได้เรียนรู้วิชาทั้งด้านปัญญาและด้านอาชีพจากมนุษย์ทั่วโลก กับเราจะได้มีทุนจากต่างประเทศมาช่วยเราพัฒนา

บ้านเมืองของเราส่งสินค้าที่ผมทำขึ้น หรือที่เพื่อนร่วมชาติผมทำขึ้น ไปขายต่างประเทศ ราคาสินค้านั้นควรจะเป็นราคาที่ยุติธรรม

ถ้าผมเป็นชาวนา ผมก็อยากมีที่นาของผมเป็นกรรมสิทธิ์ และมีช่องทางที่จะได้สินเชื่อมาลงทุน ได้วิชาแบบใหม่มาใช้เพาะปลูก ได้ตลาดมั่นคง และราคายุติธรรมสำหรับพืชผลของผม

ถ้าผมเป็นชาวเมืองทำงานรับจ้างเขา ผมก็อยากมีหุ้นส่วนในงานที่ผมทำ และมีส่วนในการดำเนินงานโรงงานหรือห้างที่ผมทำอยู่

ในฐานะที่ผมเป็นมนุษย์ ผมอยากจะได้อ่านหนังสือพิมพ์ต่างๆ หนังสือเล่มเล็กๆ มีวิทยุฟัง มีโทรทัศน์ดู (แต่ไม่อยากจะฟังหรือดูโฆษณาสินค้ามากนัก)

ผมอยากมีสุขภาพแข็งแรง และหวังว่ารัฐบาลจะจัดให้มีการอนามัยป้องกันโรคชนิดฟรีและบริการรักษาโรคชนิดที่ถูกและเรียกหาได้ง่าย

ผมหวังว่าจะมีเวลาพักผ่อนเป็นของตนเองบ้าง จะได้มีความสุขร่วมกับครอบครัวผม ถ้าอยากไปเที่ยวสวนก็ไปได้ อยากดูศิลปะชนิดต่างๆก็ได้ชม อยากไปงานวัดงานวัฒนธรรมก็ได้ไปเที่ยว

ผมจำเป็นต้องมีอากาศบริสุทธิ์สำหรับหายใจ และน้ำสะอาดสำหรับดื่ม
ผมอยากได้ร่วมมือเป็นสหกรณ์กับเพื่อนฝูง จะได้ช่วยกัน เขาบ้างเราบ้าง แล้วแต่ความ
จำเป็น

ผมจำเป็นต้องมีโอกาสได้ร่วมงานของชุมชนที่ผมอาศัยอยู่ และสามารถมีปากเสียงใน
การกำหนดชะตากรรมของบ้านเมือง ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองใน ประเทศของ
ผม

เมียผมก็ควรมีโอกาสอย่างเดียวกัน และเราทั้งสองคนควรได้รับความรู้และทราบวิธีการ
วางแผนครอบครัว

พอผมแก่ลง บ้านเมืองก็ควรให้บริการทางการเงินและสังคมสงเคราะห์แก่ผม เพราะผม
ก็ได้ออกเงินบำรุงมาตลอด

เมื่อผมตายแล้ว และเผอิญมีทรัพย์สมบัติเหลืออยู่ ผมอยากให้รัฐบาลแบ่งให้เมียผมไว้
พอกิน แล้วเอาที่เหลือไปทำประโยชน์ให้คนอื่นได้อยู่ดีกินดีด้วย^{๕๒}

จากที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นพอจะสรุปวิวัฒนาการแห่งความหมายของสิทธิมนุษยชนได้
ว่า แต่เดิมที่เน้นสิทธิธรรมชาติที่พระเจ้าทรงประทานให้ติดตัวมาแต่เกิดทุกคนอย่างเสมอ
เหมือนเท่าเทียมกัน โดยที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดมิได้ ครั้นต่อมาวิวัฒนาการมาเน้นสิทธิทาง
เศรษฐกิจและสังคม และในปัจจุบันวิวัฒนาการมาถึงขั้นที่เน้นสิทธิที่จะพัฒนาตนเองให้
สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่ถ้าจะสรุปความหมายโดยไม่ต้อง
พิจารณาในแง่ของวิวัฒนาการก็พอจะสรุปง่ายๆว่าสิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิในการเป็น
การอยู่ และการมีของมนุษย์ รวมทั้งการที่จะเป็น จะอยู่ และจะมีต่อไปในโลกในมาตรฐาน
ของความ เป็นมนุษย์ หรือสิทธิมนุษยชนก็คือ "สิทธิแห่งความเป็นมนุษย์" หรือที่ชาวพุทธ
เรียกว่า "มนุษยธรรม"^{๕๓} นั่นเอง ดังที่ วีระ โลจายะ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า

สิทธิมนุษยชนคือสิทธิทั้งหลายที่เป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีอารยธรรมว่าเป็นสิทธิ
พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์และการพัฒนาบุคลิกภาพของ
มนุษย์ เป็นสิทธิที่มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายเป็นพิเศษ สมกับความสำคัญ
ของสิทธิดังกล่าว^{๕๔}

โดยทั่วไปแล้ว สิทธิมนุษยชนประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๓ ประการ คือ^{๕๕}

๑ สิทธิในชีวิต หมายถึงการมีชีวิตอยู่และได้รับความคุ้มครองให้ปลอดภัย บุคคล
ย่อมต้องการบางสิ่งสำหรับชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค และ
บางครั้งยังต้องการได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เช่น กรณีของคนพิการ คนชรา คน
ปัญญาอ่อน เป็นต้น

๒ สิทธิในการยอมรับนับถือ หมายถึง การที่บุคคลพึงปฏิบัติต่อกันด้วยความยอมรับซึ่งกันและกัน ครอบคลุมถึงศักดิ์ศรี และคุณค่าของชีวิตอันเสมอภาคเท่าเทียมกัน

๓ สิทธิในการดำเนินชีวิตและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ชอบธรรม แต่ถ้าบุคคลใดกระทำการอันไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นการไม่ รักษา ตนเองและผู้อื่น เขาก็ควรได้รับการอบรมแก้ไขเสียใหม่ สิทธินี้คาดหวังถึงความสามารถของบุคคลที่จะปกครองตนเอง ตัดสินใจด้วยตัวเองและตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาชีวิต สู่จุดหมายอันพึงปรารถนา ทำให้ชีวิตสูงส่งประเสริฐขึ้น

๒.๔ ความแตกต่างระหว่างสิทธิตามกฎหมายกับสิทธิมนุษยชน

เราพอจะสรุปความแตกต่างระหว่าง สิทธิตามกฎหมาย กับ สิทธิมนุษยชน (สิทธิออกกฎหมาย) ได้เป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

๑ สิทธิตามกฎหมายเป็นสิทธิที่มนุษย์สร้างขึ้น ส่วนสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีมาเองตามธรรมชาติ แต่ถ้าเมื่อใดที่นำเอาสิทธิที่มีมาเองตามธรรมชาติมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย สิทธินั้นก็จะเป็นสิทธิตามความเป็นจริงตามกฎหมายไปโดยอัตโนมัติ และจะอยู่ทั้งในฐานะสิทธิตามธรรมชาติและสิทธิตามกฎหมาย แต่ถ้ายังไม่นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย สิทธิธรรมชาตินั้นก็จะเป็นเพียงสิทธิในอุดมคติที่ต้องเรียกร้องแสวงหากันต่อไป

๒ สิทธิตามกฎหมายจะมีสภาพบังคับ กล่าวคือ บุคคลผู้มีสิทธิสามารถใช้สิทธิและ/หรือ ได้รับสิทธิ ตามที่กฎหมายบัญญัติรับรองไว้ จึงถือได้ว่าสิทธิประเภทนี้เป็น คำสั่งของรัฐ ฉะนั้นถ้าผู้อื่นขัดขวางการใช้สิทธิหรือการได้รับสิทธิอันนั้น บุคคลผู้มีสิทธิสามารถดำเนินการตามกฎหมายเพื่อเยียวยาหรือบังคับให้สมดังสิทธิ(remedy) ของตนได้ ในขณะที่สิทธิมนุษยชนนั้นไม่มีตัวบทกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ จึงขาดสภาพบังคับ และไม่ถือว่าเป็น คำสั่งของรัฐ ฉะนั้นบุคคลที่คิดว่าตนถูกขัดขวางการใช้สิทธิหรือขัดขวางการได้รับสิทธิ ไม่สามารถดำเนินการตามกฎหมายเพื่อเยียวยาหรือบังคับให้สมดังสิทธิของตนได้ เพียงแต่รู้สึกแค้นเคืองหรือต่อสู้ขัดขวางต่อผู้ที่ล่วงละเมิดด้วยวิธีการอื่น ๆ เท่านั้น

๓ สิทธิตามกฎหมายสามารถพิสูจน์ทราบความมีอยู่จริงของตัวมันเองได้ กล่าวคือ ถ้าบุคคลใดสงสัยว่าตนมีสิทธิประการใดอยู่หรือไม่ ก็สามารถค้นหาคำตอบจากบทบัญญัติในกฎหมายได้ ในขณะที่สิทธิมนุษยชนไม่สามารถพิสูจน์ทราบความมีอยู่จริงของตัวมันเองได้ ทั้งนี้เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ ฉะนั้นจึงยังโต้แย้งถกเถียงกันอยู่เสมอว่าสิทธิ

มนุษย์คนน่าจะเป็นเพียง สิทธิตามแนวคิดทางปรัชญา สิทธิตามความสำนึก หรือสิทธิทาง
มโนธรรม เท่านั้น ใช่หรือไม่ ?

ส่วน นพนิติ สุริยะ ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเพิ่มเติมว่าตามแนวคิด
แบบตะวันตกเชื่อกันว่าเป็นสิทธิที่มีติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด ใครจะล่วงละเมิดมิได้
แต่ตามแนวคิดของคนไทยสมัยโบราณ มักคิดกันว่าสิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิที่ชนชั้นผู้อยู่
เหนือกว่าหยิบยื่นให้ผู้ที่อยู่ในชั้นที่ต่ำกว่าด้วยความเมตตาสงสาร หรือด้วยความปรารถนาที่
จะให้ผู้อยู่เย็นเป็นสุขเท่านั้น^{๔๖} อย่างไรก็ตามในสมัยปัจจุบันแนวคิดแบบนี้ก็ค่อยๆเปลี่ยนไป
ในแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดแบบตะวันตกมากขึ้นแล้ว

๓ กำเนิดที่มาของสิทธิมนุษยชน

ในการพิจารณากำเนิดที่มาของสิทธิมนุษยชนอาจจะมองได้หลายแง่มุม แต่ในที่นี้จะ
พิจารณา ๒ แ่ง คือ แ่งอภิปรัชญา และ แ่งความเป็นจริง ซึ่งจะได้กล่าวถึงแต่ละแง่มุมตาม
ลำดับดังนี้

๓.๑ พิจารณาในแง่อภิปรัชญา

การพิจารณาในแง่อภิปรัชญาหมายถึงการพิจารณาโดยใช้ "เหตุผลธรรมชาติ"
(Natural Reason) คิดเอาเองว่ามนุษย์ น่าจะ มีสิทธิอะไรติดตัวมาตั้งแต่เกิดบ้าง ซึ่งถ้า
พิจารณาโดยหลักเหตุผลจะเห็นได้ว่า มนุษย์ก็เป็น "สมบัติธรรมชาติ" อย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับ
ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดิน หิน น้ำ และแร่ธาตุต่างๆ แต่จะต่างกันตรงที่มนุษย์เป็น
สมบัติธรรมชาติ ที่มีชีวิต ซึ่งโดยธรรมชาติของสิ่งที่มีชีวิตย่อมมีพลังอยู่ในตัว คือ พลังแห่ง
ชีวิต (life-force) หรือ พลังดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด (The Will to Live) การที่จะทำให้ชีวิต
อยู่รอดได้นั้น มนุษย์จำต้องดำเนินชีวิตภายใต้กฎเกณฑ์อย่างหนึ่งซึ่งขอตั้งชื่อเรียกว่า
กฎเกณฑ์แห่งความอยู่รอด อันได้แก่ การต่อสู้ การล่า การหนี การแสวงหาอาหารกิน หาที่
พักผ่อนนอนหลับ การอ้างว่าตนเองมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่ อ้างว่าตนเองจะต้องไม่ถูกฆ่า
ไม่ถูกรุกรานและละเมิดกดขี่ และมีสิทธิที่จะป้องกันตัวเมื่อถูกรุกราน เป็นต้น สิทธิดังกล่าว
นี้แม้จะไม่มีใครสอน, ไม่มีกฎหมายแห่งรัฐบัญญัติรับรองไว้ แต่มนุษย์ทุกคนต่างก็สามารถรู้
สำนึกเองได้ เพราะนี่คือ กฎเกณฑ์แห่งความอยู่รอด หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า
กฎหมายธรรมชาติ เมื่อมีกฎหมายธรรมชาติอยู่แล้ว ก็ก่อให้เกิด สิทธิธรรมชาติ ตามมา
(เพราะสิทธิ เป็น"ทายาท"ของกฎหมาย เราเรียกสิทธิที่มาจากกฎหมายธรรมชาติว่า สิทธิธรรม-
ชาติ หรือ สิทธิมนุษยชน ส่วนสิทธิที่มาจากกฎหมายของรัฐ เรียกว่า สิทธิตามกฎหมาย^{๔๗})

เพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณาในแง่อภิปราย จะเห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชน มาจาก กฎแห่งความอยู่รอด หรือกฎหมายธรรมชาติ นั่นเอง ฉะนั้นเพื่อที่ช่วยให้เข้าใจ ที่มา ของสิทธิมนุษยชนได้ดียิ่งขึ้นควรจะได้พิจารณาปริบทต่าง ๆ ของ กฎหมายธรรมชาติ ประกอบ ดังนี้

นักปราชญ์ชาวกรีก เช่น เฮราคลิตัส เชื่อว่าถ้าปราศจากกฎหมายชนิดนี้แล้วโลกจะต้องสับสนวุ่นวาย, เพลโตและอริสโตเติล มองกฎหมายธรรมชาติว่าเป็น "กฎหมายตามความเป็นธรรมหรือสิ่งที่เป็นธรรมโดยธรรมชาติ", พวกสโตอิก เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ใช้บังคับเหนืออำนาจของพระเจ้าและมนุษย์, เซนต์ ปอล (นักเทววิทยา) เรียกสิ่งนี้ว่าเป็น "กฎหมายที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ แม้คนที่ไม่รู้จักกฎหมายก็สามารถปฏิบัติตามได้โดยสัญชาตญาณ" ส่วนนักกฎหมายชาวโรมัน เช่น ซีเซโร กล่าวว่า เป็น "กฎหมายที่แท้จริง มีเหตุผลถูกต้องตามธรรมชาติ ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้" ส่วนนักปรัชญาชาวอิตาลีเช่น อควินัส ถือว่าเป็น "กฎหมายไม่มีที่สิ้นสุด (eternal law) ที่ครอบงำโลกตามเจตนารมณ์ของพระเจ้า" และนักกฎหมายชาวอังกฤษ เช่น แบล็คสโตน (William Blackstone) ถือว่าเป็นกฎหมายที่มีมาพร้อมกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่มีผลผูกพันทั่วโลกในทุกกาลเวลา^{๔๔}

เพราะฉะนั้นถ้าพิจารณาตามทัศนะของนักคิดต่างๆตามที่กล่าวมานี้ พอจะกล่าวได้ว่า ที่มา ของกฎหมายธรรมชาติ มิใช่เป็นกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้น หากแต่เป็น กฎหมายที่มีอยู่เองตามธรรมชาติ จึงเรียกว่า "กฎหมายธรรมชาติ" ดังที่ วีระ โลจายะ ได้อ้างถึงคำอธิบายของ Marcel Prelot ว่า

มีกฎหมายที่แท้จริงอยู่ประเภทหนึ่ง คือเหตุผลที่ถูกต้องสอดคล้องกับธรรมชาติแผ่ซ่านไปในสรรพสิ่งมีชีวิตทั้งปวง มีผลใช้ได้ถาวรตลอดกาล ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นกฎหมายที่สั่งบังคับให้เราปฏิบัติหน้าที่ของเรา ห้ามเรากระทำความชั่วและเหนี่ยวรั้งเราให้พ้นจากความชั่ว สุจริตชนย่อมไม่เพิกเฉยต่อบทบัญญัติและข้อห้ามของกฎหมายนี้... การแก้ไขเปลี่ยนแปลงใดๆต่อกฎหมายนี้กระทำมิได้... ไม่ว่าจะเป็สมัชชาชนหรือประชาชนโดยส่วนรวมก็ไม่อาจได้รับการยกเว้นที่จะไม่ต้องเคารพเชื่อฟังกฎหมายนี้... กฎหมายนี้จะไม่เป็นอย่างหนึ่งที่กรุงเอเธนส์ และเป็นอีกอย่างหนึ่งที่กรุงโรม เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับทุกชาติและทุกสมัย^{๔๕}

ส่วน กุมพล พลวัน ได้อ้างถึงคำอธิบายของ ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ที่อธิบายเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติ ว่า

กฎหมายธรรมชาติหมายถึงกฎหมายซึ่งบุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติ คือเกิดมีเองโดยมนุษย์ไม่ได้ทำขึ้น เป็นกฎหมายที่อยู่เหนือรัฐ และใช้ได้โดยไม่จำกัดกาลเทศะ

ที่เกิดของกฎหมายธรรมชาตินั้นนักปราชญ์เห็นต่างกัน บางท่านเห็นว่ากฎหมายเกิดจากธรรมชาติโดยตรง บางท่านเห็นว่ากฎหมายธรรมชาติเกิดจากพระเจ้า บางท่านเห็นว่ากฎหมายธรรมชาติเกิดจากความรู้สึกผิดชอบของมนุษย์

กฎหมายธรรมชาติมีลักษณะสำคัญสามประการคือ

ประการแรก เป็นกฎหมายที่ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา คือไม่มีเวลาล่วงพ้นสมัย

ประการที่สอง ใช้ได้ทุกแห่งไม่จำกัดว่าต้องใช้ในรัฐใดรัฐหนึ่ง

ประการที่สาม อยู่เหนือกฎหมายของรัฐ คือรัฐจะออกกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ มิฉะนั้นกฎหมายของรัฐก็จะใช้บังคับไม่ได้^{๕๐}

เมื่อพิจารณาความหมายและที่มาของกฎหมายธรรมชาติตามที่กล่าวมานี้ พอจะช่วยบ่งชี้ให้เห็นกำเนิดที่มาของสิทธิมนุษยชนว่า เดิมทีมีความเป็นมนุษย์อยู่คู่กับกฎหมายธรรมชาติ จากกฎหมายธรรมชาติก่อให้เกิด สิทธิธรรมชาติ และสิทธิธรรมชาตินี้เองได้กลายเป็นที่มาของ สิทธิมนุษยชน ดังที่ ศาสตราจารย์ ซี. บี. แม็คเฟอร์สัน อธิบายถึงความเกี่ยวข้องระหว่างสิทธิดังกล่าวนี้ว่า

หลักการแห่งสิทธิมนุษยชนใดก็ตามก็ต้องมีลักษณะบางแง่ของสิทธิธรรมชาติอยู่ด้วย สิทธิมนุษยชนจะเสนอขึ้นมาได้ ก็ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสิทธิธรรมชาติเท่านั้น ในแง่ที่ว่ามันเป็นสิ่งที่ได้มาจากธรรมชาติ (เช่น ความต้องการและความสามารถ) ของมนุษย์เอง ไม่ว่าจะ เป็นมนุษย์อย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้หรือที่จะเป็นไปอย่างไรข้างหน้า^{๕๑}

การพิจารณากำเนิดที่มาของสิทธิมนุษยชนในแง่อภิปรัชญาอีกแนวทางหนึ่ง คือพิจารณาจากหลักคำสอนของศาสนาประเภท เทวนิยม (Theism) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนของศาสนาคริสต์ที่ว่ามนุษย์เป็นผลงานสร้างสรรค์ของพระเจ้า มี ลมหายใจ อันเป็น "ส่วนแบ่ง" ของพระเจ้าอยู่ในมนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือมนุษย์เป็น "ลูก" ของพระเจ้านั่นเอง เพราะฉะนั้นเพื่อที่จะให้สมเกียรติ สมศักดิ์ศรี และสมฐานะ มนุษย์คนอื่นๆ ควรปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ในฐานะที่เป็น ลูกของพระเจ้า ด้วยกัน จึงมีความรัก เมตตา และให้อภัยต่อกัน^{๕๒}

ดังคำสอนที่ว่า

อย่าฆ่าคน อย่าล่วงประเวณีผิวเมียเขา

อย่าลักทรัพย์ อย่าเป็นพยานเท็จ

จงให้เกียรติแก่บิดามารดาของตน

และจงรักเพื่อนบ้านเหมือนรักตนเอง (มัทธิว ๑๙: ๒๔)^{๕๓}

ฯลฯ

จากคำสอนต่าง ๆ ที่ยกมาให้ดูนี้ ถือได้ว่าสอดคล้องกับหลักการในปฏิญญาฯ หลายข้อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ปฏิญญาฯ ข้อ ๑ ที่ว่า "ควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่ง

ภราดรภาพ" จากการที่คำสอนของศาสนาคริสต์สอดคล้องกับหลักการในปฏิญญาฯ ดังกล่าว เราไม่แน่ใจว่าในกระบวนการจัดทำปฏิญญาฯ ได้อาศัยหลักคำสอนของศาสนาคริสต์เป็นพื้นฐานอยู่เบื้องหลังมากน้อยเพียงใด แต่น่าจะสันนิษฐานได้ว่าหลักคำสอนของศาสนาคริสต์คงจะเป็นพื้นฐานแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนอยู่มากพอสมควร และถ้าสมมติว่าคำสอนของศาสนาคริสต์ยืนอยู่เบื้องหลังการจัดทำร่างปฏิญญาฯจริง ก็ถือได้ว่าหลักคำสอนของศาสนาคริสต์เป็นที่มาของความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแบบตะวันตกที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง

๓.๒ พิจารณาในแง่ความเป็นจริง

ถ้าพิจารณาในแง่ความเป็นจริง คงไม่สามารถแยกสถานการณ์ทางด้านสิทธิมนุษยชนออกจากเงื่อนไขทางด้านประวัติศาสตร์และการเมืองในยุคสมัยเดียวกันนั้นได้ คงจะไม่มีนักปรัชญาหรือนักสอนศาสนาท่านใดที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขึ้นมาเองลอยๆ แต่คงจะเกิดจากสถานการณ์ที่จำเป็น เช่น ประชาชนจากต่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และต่างสีผิว ถูกเหยียดหยามเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ซึ่งถ้าปล่อยไว้เช่นนี้อาจจะลุกลามและบานปลายกลายเป็นสถานการณ์ที่รุนแรงได้ นักปรัชญาและนักศาสนาจึงได้ลุกขึ้นมาเสนอคำสอนขึ้นแนะนำเพื่อชักชวนให้มนุษย์เลิกเหยียดหยามกันเอง แล้วหยิบยื่นคืนสิทธิเสรีภาพให้แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรือไม่ก็อาจจะเกิดจากสถานการณ์จำเป็นทางด้านการเมือง กล่าวคือ ประชาชนถูกผู้ปกครองที่เป็นทรราชและศักดินาเอาเปรียบกดขี่ในรูปแบบต่างๆ จึงทำให้นักปรัชญาและนักสอนศาสนาลุกขึ้นมาตอบโต้โดยนำเสนอแนวคิดเพื่อปลุกเร้าให้ประชาชนเห็นว่าโดยความเป็นจริงแล้วมนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน เพียงแต่ประชาชนได้มอบอำนาจให้แก่ผู้ปกครองเพื่อปกครองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนเท่านั้น แต่ถ้าเมื่อใดที่ผู้ปกครองใช้อำนาจฝ่าฝืนเจตนารมณ์ของประชาชน ประชาชนก็มีสิทธิที่จะลุกขึ้นมาต่อต้านและล้มล้างเสียได้ แล้วเปลี่ยนผู้ปกครองเสียใหม่เพื่อให้ใช้อำนาจที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาชนต่อไป

เพื่อที่จะสะท้อนสถานการณ์ในลักษณะนี้ จะได้นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่าง ความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนกับเงื่อนไขทางด้านประวัติศาสตร์และการเมืองมาให้ดูพอเป็นตัวอย่างดังนี้

๓.๒.๑ ความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในคำสอนของศาสนาคริสต์ : ถ้าย้อนดูสถานการณ์ในประวัติศาสตร์การเผยแผ่ของศาสนาคริสต์ ในราวปี ค.ศ. ๕-๖๔ ได้เกิดการแบ่งแยกระหว่าง ขนชาติยิว (ซึ่งเชื่อว่าเป็นชนชาติที่พระเจ้าทรงเลือก) กับ ไมใช่ชนชาติยิว

(ซึ่งพระเจ้าไม่ทรงเลือก), การแบ่งแยกระหว่างชาวกรีก (ซึ่งถือตนเองว่าเป็นพวกอารยชน) กับ **ไม่ใช่ชาวกรีก** (ซึ่งถูกถือว่าเป็นพวกอนารยชน), และระหว่าง พวกเสรีชน กับ พวกทาส ซึ่งสถานการณ์ในลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะเป็นการแบ่งแยกความเสมอภาคระหว่างมวลมนุษย์ด้วยกันเอง เพราะฉะนั้น เซนต์ ปอล ซึ่งเป็นสาวุติษย์คนสำคัญท่านหนึ่งของพระเยซู จึงได้นำเอาหลักคำสอนของพระเยซูขึ้นมาสั่งสอนหมูชนเหล่านั้นเพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้เห็นถึงความเสมอภาคระหว่างมวลมนุษย์ด้วยกันว่า **"ไม่มีทั้งยิวหรือกรีก ไม่มีทั้งทาสหรือเสรีชน ไม่มีทั้งชายหรือหญิง เพราะพระเจ้าทั้งปวงเป็นหนึ่งในพระเยซูคริสต์...ไม่มีข้อแตกต่างระหว่างยิวและกรีก เพราะพระเจ้าองค์เดียวกันเหนือคนทั้งปวงเป็นที่อุดมสมบูรณ์สำหรับคนทั้งปวงที่เข้าเฝ้าพระองค์"**^{๕๔}

จากคำสอนนี้พอจะอธิบายได้ว่าแม้มนุษย์แต่ละคนจะเกิดมาต่างเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สีผิว แต่มวลมนุษย์เหล่านั้นต่างก็มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน หรือถ้าจะมองสถานการณ์ทางด้านการเมืองตั้งแต่สมัยโบราณมา ไม่ว่าในสมัยกรีกหรือโรมัน รัฐค่อนข้างจะใช้อำนาจอย่างไร้ขอบเขต และไปกระทบต่อความเป็นอยู่ของปัจเจกชนเสมอ ฉะนั้นในคำสอนของศาสนาคริสต์จึงได้ทักท้วงอำนาจรัฐดังกล่าวนี้ ดังเช่นคำสอนของพระเยซูที่ว่า **"จงมอบแก่ซีซาร์ในสิ่งที่เขาคือซีซาร์ และมอบแด่พระเจ้าในสิ่งที่เขาคือพระเจ้า"**^{๕๕} ซึ่งคำสอนนี้ Jean Rivere ได้ตีความว่า คำว่า **"ซีซาร์"** หมายถึง อำนาจรัฐ ส่วนคำว่า **"สิ่งที่เขาคือพระเจ้า"** หมายถึงสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์นั่นเอง ส่วนศาสตราจารย์ Marcel Prelot ได้ขยายความคำสอนนี้เพิ่มเติมว่า หมายถึงรัฐจะใช้อำนาจอย่างไร้ขอบเขตจนละเมิดสิทธิของความเป็นมนุษย์มิได้ ฉะนั้นรัฐต้องคืนอำนาจส่วนนี้ให้แก่พระเจ้าตามเดิม^{๕๖}

นอกจากนี้ในคำสอนของสันตปาปา Gelasius ที่ ๑ ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญทั้งองค์การคริสต์และองค์การรัฐไว้ในคำสอนเรื่อง **"ทฤษฎีดาบสองเล่ม"** โดยมีหลักการว่า **สังคมเดียวอยู่ภายใต้พระเจ้า และพระเจ้ามีตัวแทนอยู่สอง คือ "องค์การคริสต์และรัฐ"** เพราะฉะนั้น รัฐจะใช้อำนาจโดยไม่คำนึงถึงองค์การคริสต์มิได้^{๕๗} ถ้าผู้ปกครองกระทำการฝ่าฝืนเจตจำนงดังกล่าว **"ประชาชนไม่ใช่แต่จะถอดถอน หรือแม้สังหารกษัตริย์เสียได้ ถ้าจำเป็น"**^{๕๘} หรือในหลักคำสอนของศาสนาคริสต์อีกตอนหนึ่งว่า **"เมื่อต้องเผชิญกับอำนาจกตัญญู การต่อต้านก็ย่อมชอบด้วยกฎหมาย"**^{๕๙} เป็นต้น คำสอนต่างๆเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นความพยายามที่จะเรียกคืนสิทธิจากรัฐให้แก่ปัจเจกชน จึงถือได้ว่าคำสอนในลักษณะนี้เป็น ที่มา ของสิทธิมนุษยชนนั่นเอง

๓.๒.๒ ความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในมหากฎบัตรแมกนาคาร์ตาแห่งอังกฤษ : กฎหมายฉบับนี้เกิดขึ้นจากพวกพระและขุนนางไม่ยอมรับการใช้อำนาจอย่างเกินขอบเขตของ พระเจ้าจอห์น แห่งอังกฤษ จึงได้ร่วมมือกันบีบบังคับให้พระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธยในกฎหมายชื่อ The Great Charter หรือที่เรียกกันว่า "มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา" เมื่อปี ค.ศ. ๑๒๑๕ บทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ประกอบด้วย ๖๓ มาตรา แต่โดยสาระแล้วมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวอังกฤษสรุปได้ประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๑ พระมหากษัตริย์จะเก็บภาษีโดยไม่ได้รับความยินยอมจากที่ประชุมพวกนักรบและพวกบารอนชั้นสูงหาได้ไม่ บทบัญญัตินี้ได้วางหลักการที่ว่าไม่มีการเก็บภาษีถ้าไม่มีผู้แทน (No taxation without representation)

๒ การลงวันใช้กฎหมายหรือการยกเว้นไม่ใช้กฎหมายบังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะกระทำมิได้ (Equality before the law)

๓ บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง ขังขัง หรือริบทรัพย์สินหาได้ไม่ เว้นเสียแต่จะได้รับการพิจารณาโดยบุคคลชั้นเดียวกันกับเขา (His Peers) และตามกฎหมายบ้านเมือง

บทบัญญัติหลังสุดนี้ทำให้เกิดเสรีภาพส่วนบุคคล (Personal Liberty) และทำให้เกิดวิธีการที่เรียกว่า "Habeas Corpus" (หลักคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา) ซึ่งเป็นที่นิยมกันในปัจจุบันว่าเป็นวิธีการคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดระบบการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน ซึ่งเป็นบุคคลชั้นเดียวกับพวกเขา (Trial by jury of equal)

ใน ค.ศ. ๑๖๘๙ รัฐสภาของอังกฤษ ได้ตราเอกสารเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนขึ้นฉบับหนึ่ง เรียกว่า "The English Bill of Rights" เอกสารฉบับนี้รับรองสิทธิของประชาชนในอันที่จะพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน และกำหนดว่าในศาลทุกแห่งจะไม่มี การเรียกหลักประกันที่ใช้ในการประกันตัวมากเกินไป จะไม่มีการลงโทษที่หนักเกินไป และไม่มีการลงโทษที่ทำให้ได้รับความทรมาณอย่างโหดร้ายและผิดปกติธรรมดา เป็นต้น ฯลฯ

๓.๒.๓ ความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในคำประกาศอิสรภาพแห่งอเมริกา : ในเอกสารสิทธิมนุษยชนอีกฉบับหนึ่งซึ่งเป็นที่มาของสิทธิมนุษยชน คือ "คำประกาศอิสรภาพแห่งอเมริกา" คำประกาศฉบับนี้เกิดขึ้นจากบรรดามลรัฐอาณานิคมของอังกฤษในอเมริกา ต้องการเป็นเอกราช ไม่ยอมขึ้นกับอังกฤษซึ่งเป็นเมืองแม่อีกต่อไป อังกฤษจึงได้ส่งกำลังทหารมาปราบ จนทำให้เกิดสงครามระหว่างกันขึ้น ภายหลังจากทำสงครามกันได้ประมาณหนึ่งปี สิบสามมลรัฐแห่งอเมริกาประสบชัยชนะ จึงได้จัดทำคำประกาศเอกราชฉบับนี้ขึ้นเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๗๖ ในคำประกาศเอกราชดังกล่าวนี้ได้บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนไว้อย่างชัดเจน ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า

เราถือความจริงซึ่งได้ประจักษ์แก่ตัวเองแล้วว่า มนุษย์เราเกิดมามีอ้อมเท่าเทียมกัน และต่างก็ได้รับสิทธิบางประการซึ่งไม่อาจโอนให้แก่กันได้มาจากพระเจ้า กล่าวคือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพและสิทธิในการแสวงหาความสุข และเพื่อที่จะ ป้องกันสิทธิเหล่านี้ จึงได้จัดตั้งขึ้นซึ่งรัฐบาลที่ได้รับอำนาจอันชอบธรรมด้วยความยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง เมื่อเป็นเช่นนี้ หากรัฐบาลดำเนินการปกครองเป็นไปในทางที่เป็นปรปักษ์ต่อหลักการดังกล่าวเมื่อใด เมื่อนั้นก็เป็นสิทธิของประชาชนที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเลิกล้มรัฐบาลนั้นเสียได้ และกลับสถาปนารัฐบาลใหม่ขึ้นตามที่เห็นว่าจะทำให้เขาได้รับความปลอดภัยและยังความผาสุกให้เกิดขึ้นมากที่สุด^{๑๑}

ครั้นสงครามระหว่างบรรดามลรัฐอาณานิคม ๔ กับอังกฤษสิ้นสุดลง ได้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งอเมริกาขึ้น และได้ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. ๑๗๘๙ ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองไว้ว่า

เราประชาชนแห่งสหรัฐ เพื่อที่จะจัดตั้งสหภาพที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อที่จะสถาปนาความยุติธรรม เพื่อที่จะประกันความสงบภายใน เพื่อที่จะให้มั่นคงซึ่งเสรีภาพที่ได้รับมาแก่ตัวของเราเองและชนชั้นหลัง จึงได้บัญญัติและสถาปนารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไว้สำหรับสหรัฐอเมริกา^{๑๒}

๓.๒.๔ ความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในคำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมืองแห่งฝรั่งเศส : เอกสารที่บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนอีกฉบับหนึ่งซึ่งเป็น "แหล่งที่มา" ของสิทธิมนุษยชน คือ คำประกาศว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และของพลเมืองฝรั่งเศส คำประกาศนี้เกิดขึ้นจากชาวฝรั่งเศสไม่พอใจในปัญหาหลายด้าน เช่น ปัญหาสังคม การคลัง ปัญหาทางด้านการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองในระบบฟิวดัล (Feudalism) ที่ถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นเจ้าของแผ่นดินทั่วประเทศ และแบ่งแยกดินแดนออกเป็นแคว้นๆ แล้วพระราชทานแก่ขุนนาง ขุนนางเหล่านี้มีอำนาจสิทธิขาดในดินแดนของตน ตลอดจนการประหารชีวิตคน และพวกขุนนางยังแบ่งแยกที่ดินของตนให้คนอื่น ๆ อีกต่อหนึ่ง และกรรมสิทธิ์ในที่ดินนี้ก็สืบลูกกันเป็นลำดับมา ผู้ที่เกิดในที่ดินทั้งหมดถือว่าเป็นข้าทาส (serfs) จะอพยพไปอยู่ที่อื่นไม่ได้ ต้องทำงานให้พวกขุนนางตลอดไป^{๑๓}

จากความไม่พอใจสภาพปัญหาเหล่านี้ ทำให้พลเมืองฝรั่งเศสก่อการปฏิวัติครั้งยิ่งใหญ่ขึ้น มีการทำลาย "คุกบาสติล" ซึ่งเป็นสถานที่คุมขังนักโทษการเมืองอันเป็นสัญลักษณ์ของการลงโทษพลเมืองตามอำเภอใจของกษัตริย์ ในครั้งนั้นชาวฝรั่งเศสได้จับพระมหากษัตริย์ ราชีนี และขุนนาง ประหารชีวิตเสียจำนวนมาก แล้วยกเลิกระบบฟิวดัล และต่อมาเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ สมัชชาแห่งชาติก็ได้ประกาศคำประกาศว่าด้วยสิทธิของ

มนุษย์และของพลเมืองแห่งฝรั่งเศสขึ้นใช้ ในคำประกาศนี้ได้แสดงถึงหลักการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ในคำปรารภดังนี้

บรรดาผู้แทนของประชาชนชาวฝรั่งเศสซึ่งประกอบเป็นสมัชชาแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่าความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความหลงลืม ความไม่นำพาต่อสิทธิของมนุษย์ เป็นต้นเหตุนำมาซึ่งภัยพิบัติแก่ประชาชนและความเหลวแหลกของรัฐบาล จึงพร้อมกันให้ประกาศเป็นปฏิญญาโดยชัดแจ้ง แสดงถึงสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์อันศักดิ์สิทธิ์และไม่อาจโอนให้แก่อันใด เพื่อให้ปฏิญญานี้ซึ่งปรากฏอยู่ต่อหน้าบรรดาสมาชิกของสังคมเสมอนั้น จักได้เตือนให้ทุกคนคำนึงถึงสิทธิ และหน้าที่ของตนอยู่ทุกเมื่อ เพื่อให้การกระทำของอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร อันเป็นไปตามความมุ่งหมายของการจัดการปกครองบ้านเมือง ซึ่งแต่นี้สืบไปจะมีมูลฐานอยู่บนหลักการธรรมตาและไม่อาจจะคัดค้านได้นั้น มุ่งไปในทางที่จะผดุงรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญ และความเจริญสุขของประชาชน^{๑๔}

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดเรื่องกำเนิดที่มาของสิทธิมนุษยชนพอจะสรุปได้ว่าถ้าพิจารณา ในแง่อภิปรัชญา ถือได้ว่าความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเกิดจากการใช้เหตุผลธรรมชาติ คิดได้เองว่ามนุษย์ควรมีสิทธิเสรีภาพในเรื่องใดบ้าง แต่ถ้าพิจารณา ในแง่ความเป็นจริง ถือได้ว่าความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเกิดจากเงื่อนไขทางด้านประวัติศาสตร์และการเมืองของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยนั่นเอง

๔ การมีผลบังคับใช้ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

การที่จะศึกษาเรื่อง การมีผลบังคับใช้ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ซึ่งต่อไปจะเรียกสั้น ๆ ว่า "ปฏิญญาฯ") ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น จะต้องกล่าวถึง บริบท อื่น ๆ ประกอบคือ เรื่องความหมายของคำว่ามีผลบังคับใช้, กระบวนการจัดทำปฏิญญาฯ และ ความพยายามที่จะทำให้ปฏิญญาฯมีผลบังคับใช้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงแต่ละประเด็นตามลำดับดังนี้

๔.๑ ความหมายของคำว่า มีผลบังคับใช้

โดยทั่วไปคำว่า "มีผลบังคับใช้" เป็นภาษาที่ใช้กันในวงการกฎหมาย ฉะนั้นในการที่จะอธิบายคำว่า มีผลบังคับใช้ ของปฏิญญาฯ ให้เข้าใจง่ายขึ้น จำเป็นต้องเปรียบเทียบกับกระบวนการบัญญัติกฎหมายและการมีผลบังคับใช้ของกฎหมายก่อน ซึ่งจะได้นำเสนอกระบวนการบัญญัติกฎหมายไทย มาให้ดูเป็นตัวอย่างพอสังเขปดังนี้

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้การบัญญัติกฎหมายขึ้นใช้กระทำโดยรัฐสภา กล่าวคือ เมื่อมีการนำเสนอร่างกฎหมายใดๆ เข้าสู่สภาแล้ว จะเริ่มต้นพิจารณาโดยสภาผู้แทนราษฎรก่อน โดยแบ่งการพิจารณาออกเป็น ๓ วาระ เมื่อผ่านการพิจารณา

จากสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ก็ส่งร่างกฎหมายนั้นต่อไปยังวุฒิสภา โดยวุฒิสภาได้แบ่งการพิจารณาออกเป็น ๓ วาระเช่นกัน เมื่อผ่านการพิจารณาจากวุฒิสภาแล้ว ก็จะนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธย หลังจากนั้นก็จะนำลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว กฎหมายนั้นก็จะมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

เมื่อพิจารณาจากกระบวนการบัญญัติกฎหมายคร่าวๆดังที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่ากฎหมายถูกทำให้มีขึ้นโดย รัฐสภา หรือ รัฐสภา ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการออกกฎหมายของรัฐ ฉะนั้นกฎหมายจึงอยู่ในฐานะคำสั่งของรัฐ เมื่อเป็นคำสั่งของรัฐ บุคคลในรัฐจึงต้องปฏิบัติตาม ถ้าไม่ปฏิบัติตามถือว่ามีความผิดและจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้กฎหมายมีผลบังคับใช้หรือที่เรียกกันว่ามีสภาพบังคับอันหมายถึงกระบวนการที่จะดำเนินการเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายได้ โดยเริ่มตั้งแต่ตำรวจจับกุมผู้กระทำความผิด (ในกรณีที่ทำผิดทางอาญา) มาทำการสอบสวน แล้วส่งสำนวนการสอบสวนต่อพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการมีความเห็นสั่งฟ้องศาลจะทำหน้าที่พิจารณาเพื่อพิพากษาคดี ถ้าศาลพิจารณาเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริงจะพิพากษาลงโทษสถานหนึ่งสถานใดใน ๕ สถาน คือ ปรับ ริบทรัพย์ กักขัง จำคุก หรือ ประหารชีวิต ถัดจากนั้นจะมีหน่วยงานอื่นเช่นราชทัณฑ์จะรับช่วงต่อนำนักโทษนั้นมาลงโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลต่อไป

เพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณากระบวนการตามที่กล่าวมานี้ พอจะสรุปได้ว่า การมีผลบังคับใช้ หรือ สภาพบังคับ ของกฎหมาย หมายถึงกระบวนการบังคับให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ถ้ามีการละเมิดก็จะมีกระบวนการบังคับเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายนั่นเอง

๔.๒ กระบวนการจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

กระบวนการจัดทำปฏิญญาฯ จะต่างจากกระบวนการจัดทำกฎหมายตรงที่ ผู้จัดทำปฏิญญาฯ มิใช่รัฐหนึ่งรัฐใด หากแต่เป็น องค์การ หนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า "องค์การสหประชาชาติ" องค์การสหประชาชาติมิใช่รัฐ แต่เป็นเพียงองค์การที่รวมกันของบรรดารัฐสมาชิก โดยที่รัฐสมาชิกเหล่านั้นได้มีความเห็นร่วมกันที่จะให้มีมาตรฐานร่วมกันเพื่อความสำเร็จสำหรับประชาชนและประชาชาติทั้งมวล^{๖๔}

ในกระบวนการจัดทำ “ร่าง” ปฏิญญาฯ จะได้นำเสนอโดยสังเขปดังนี้ ในขั้นตอนแรกๆของการจัดทำร่าง ได้มีการยกร่างทั้งที่ไม่เป็นทางการและยกร่างที่เป็นทางการขึ้น โดยร่างที่ไม่เป็นทางการจัดทำขึ้นโดยนักกฎหมายและนักวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะเป็นข้อเสนอแนะให้เป็นแบบอย่างของร่างที่เป็นทางการต่อไป ส่วนร่างที่เป็นทางการจัดทำโดยอาศัยอำนาจตามความ ในข้อ ๖๘ ของกฎบัตรสหประชาชาติ ที่ระบุให้มีกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The Commission on Human Rights) ในกรรมการชุดนี้มี นางอิลิเนอร์ รุสเวลท์ ภริยาของอดีตประธานาธิบดีรูสเวลท์แห่งสหรัฐอเมริกาเป็นประธานคณะกรรมการ และมีตัวแทนจาก จีนคณะชาติ, ฝรั่งเศส, เลบานอน, ออสเตรเลีย, เบลเยียม, สาธารณรัฐไซเวียต,ไซเชียลิสต์ ไบโรรุสเซีย, ชิลี, อียิปต์, อินเดีย, ปานามา, ฟิลิปปินส์, สหภาพไซเวียต, สหราชอาณาจักร, อุรุกวัย และยูโกสลาเวีย ประกอบขึ้นเป็นคณะกรรมการ^{๖๖}

ต่อมากรรมการชุดนี้ได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการจัดทำร่าง” (Drafting Committee) ขึ้นมาคณะหนึ่ง เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๙๔๗ หลังจากที่คณะกรรมการจัดทำร่างได้ยกร่างปฏิญญาฯขึ้นแล้ว ระยะต่อมาก็ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดที่สองและชุดที่สามขึ้นมาพิจารณาอีก โดยใช้เวลาในการจัดทำร่างปฏิญญาฯ เป็นเวลาประมาณ ๒ ปี ประชุมร่วมกัน ๘๗ ครั้ง มีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขร่างอย่างเป็นทางการ ๑๐๘ ข้อ ในเนื้อหาแต่ละข้อมีการโต้แย้งถกเถียงกันมากมาย และท้ายที่สุดได้เสนอเข้าขอมติต่อสมัชชาสหประชาชาติ และสมัชชาฯได้ลงมติรับรองปฏิญญาฯว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับนี้เมื่อคืนวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ ด้วยคะแนนเสียงเห็นด้วย ๔๘ เสียง รวมทั้งประเทศไทยด้วย ไม่มีเสียงคัดค้าน แต่งตออกเสียง ๘ ประเทศ คือ ไบโรรุสเซีย เช็คโกสโลวาเกีย โปแลนด์ ซาอุดีอาระเบีย ยูเครน สหภาพไซเวียต สหภาพอัฟริกาใต้ และยูโกสลาเวีย

เมื่อพิจารณาจากกระบวนการจัดทำปฏิญญาฯตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและกรรมการจัดทำร่างมิใช่ รัฐอธิปัตย์ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการออกกฎหมายของแต่ละรัฐแต่อย่างใด ฉะนั้นจึงทำให้ปฏิญญาฯ ไม่อยู่ในฐานะคำสั่งของรัฐหนึ่งรัฐใด ไม่ใช่ทั้งกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ หากแต่เป็นเพียง “คำประกาศ” หรือ “คำยืนยัน”อันเป็นข้อตกลงร่วมกันของบรรดารัฐสมาชิกเท่านั้น ดังที่ ฮัมฟรีย์ (John P. Humphry) ได้อ้างถึงคำกล่าวของ อิลิเนอร์ รุสเวลท์ (ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน) ว่า “ปฏิญญาฯ ไม่ใช่สนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศและไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมาย มันมีลักษณะเป็นเอกสารที่แสดงถึงหลักการของสิทธิมนุษยชนอันไม่อาจโอนให้กันได้ ซึ่งได้ก่อตั้งมาตรฐานสากลเพื่อบรรลุผลสำหรับประชาชนและประเทศทั้งมวล^{๖๗}

ส่วน กุมพล พลวัน ได้ชี้ให้เห็นว่าการจัดทำปฏิญญาฯ เป็นเพียงความพยายามขั้นต้นที่จะทำให้สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิตามกฎหมายเท่านั้นเอง โดยกล่าวว่า

ปฏิญญาฯ นั้นเป็นเพียงผลของความพยายามขั้นแรกที่จะทำให้สิทธิมนุษยชนได้กลายเป็นสิทธิตามกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศในอนาคต ดังนั้นต้องเข้าใจว่าปฏิญญาฯ ไม่ใช่ประมวลกฎหมายสิทธิมนุษยชน เพราะตัวมันเองไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมาย ทั้งถ้อยคำในปฏิญญาฯ ก็ไม่ใช่กฎหมายเป็นเพียงข้อความแนะแนวทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่บรรดาประเทศต่างๆ เท่านั้น^{๖๔}

ส่วนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและสันติภาพกล่าวในทำนองเดียวกันว่าปฏิญญาฯ มิใช่กฎหมายและไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายแต่อย่างใด โดยกล่าวว่า

ปฏิญญาฯ มิใช่สนธิสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ และไม่ก่อให้เกิดพันธะทางกฎหมายใดๆ กล่าวโดยสรุปก็คือ ปฏิญญาฯ ก่อให้เกิดพันธะทางศีลธรรมและมโนธรรมว่าควรปฏิบัติตามเพื่อยกระดับสิทธิมากกว่าที่จะผูกมัดประเทศที่ให้ความเห็นชอบหรือที่เป็นสมาชิกสหประชาชาติ^{๖๕}

ตามที่กล่าวมานี้จึงเห็นได้ว่าปฏิญญาฯ เป็นเพียงข้อตกลงร่วมกัน ของบรรดารัฐ-สมาชิกเท่านั้น ส่วนในทางความเป็นจริงรัฐใดจะทำตามข้อตกลงนั้นหรือไม่ เป็นการยากที่องค์การสหประชาชาติจะไปควบคุมบังคับได้ ถ้าจะทำได้บ้างก็เพียงแต่คอยสอดส่องดูแลว่ารัฐใดปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นหรือไม่ และถ้าเมื่อใดที่รัฐใดละเมิดข้อตกลงที่ประกาศไว้ในปฏิญญาฯ รัฐเหล่านั้นก็มักจะอ้างความจำเป็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์แห่งรัฐตน จึงมักจะอ้างกันอยู่เสมอว่าเป็น “กิจการภายใน” ของแต่ละรัฐ เมื่อเป็นเช่นนี้ทางองค์การสหประชาชาติไม่สามารถที่จะเข้าไปจัดการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของปฏิญญาฯ ได้ จะทำได้ก็แต่เพียงประณามการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐนั้นๆ ให้ชาวโลกได้รับรู้เท่านั้น ส่วนรัฐผู้ละเมิดมักจะตอบได้ว่า องค์การสหประชาชาติหรือรัฐอื่นๆ ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของตน (ดังตัวอย่างในสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือสาธารณรัฐอัฟริกาใต้ เป็นต้น) จากสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นทุกวันนี้จึงได้กลายเป็นปัญหายุ่งยากที่จะทำให้ปฏิญญาฯ มีผลบังคับใช้ในแต่ละรัฐอย่างเสมอเหมือนกันได้

๔.๓ ความพยายามที่จะทำให้ปฏิญญาฯ กล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนมีผลบังคับใช้

จากการที่ปฏิญญาฯ เป็นเพียง มาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกันทางด้านศีลธรรม ไม่มีผลบังคับใช้ตามกฎหมายนี้เอง จึงทำให้องค์การสหประชาชาติพยายามหาหนทางแก้ไข

โดยจัดให้มีกลไกบางอย่างขึ้น เช่น การจัดทำกติกา สัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศใน รูปแบบต่างๆเป็นการเฉพาะเรื่อง แล้วเปิดโอกาสให้บรรดารัฐสมาชิกได้ร่วมลงนามเป็น คราว ๆ ไป ซึ่งนับถึงปัจจุบันนี้ก็รวมได้กว่า ๖๐ ฉบับแล้ว อาทิเช่น อนุสัญญาว่าด้วย สถานภาพของผู้ลี้ภัย, อนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติทางการศึกษา, อนุสัญญาว่าด้วย บุคคลไร้สัญชาติ เป็นต้น^{๗๐}

ความพยายามที่จะทำให้ปฏิญญาฯ มีผลบังคับใช้อย่างกว้างขวางได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังในปี ค.ศ. ๑๙๕๒ สมัยประชุมที่ ๖ สมัชชาแห่งสหประชาชาติได้มีมติให้ร่าง กติกา (Covenant) ขึ้น ๒ ฉบับ และครั้งต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๖๖ กติกาทั้ง ๒ ฉบับนี้ ได้ผ่านความเห็นชอบจากสมัชชาฯ แล้วเปิดโอกาสให้บรรดารัฐสมาชิกได้ร่วมลงนาม ให้สัตยาบัน โดยกติกาฉบับแรกมีชื่อว่า "กติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม" (International Convenance on Economic, Social and Cultural Rights) ซึ่งขยายรายละเอียดมาจากเนื้อหาในปฏิญญาจาก ข้อ ๒๒ - ๓๐ โดยมี ประเทศร่วมลงนามให้สัตยาบันจำนวน ๑๓๘ ประเทศ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๓ มกราคม ค.ศ. ๑๙๗๖^{๗๑} ส่วนอีกฉบับหนึ่งมีชื่อว่า "กติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ ทางแพ่งและทางการเมือง" (International Convenance on Civil Rights)^{๗๒} ซึ่งขยาย รายละเอียดมาจากเนื้อหาในปฏิญญา จาก ข้อ ๑-๒๑ มีประเทศร่วมลงนามให้สัตยาบันเข้า เป็นภาคีจำนวน ๑๒๘ ประเทศ และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๗๖^{๗๓} และจากกติกาฉบับหลังนี้เอง ได้มีการพัฒนารูปแบบของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไปถึงขั้น ทำให้เป็น "พิธีสารเลือกรับแห่งกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง" (Optional Protocol to International Covenant on Civil and Political Rights) กล่าวคือได้เปิดโอกาส ให้สิทธิแก่เอกชนที่จะร้องเรียนต่อสหประชาชาติว่าตนถูกละเมิดสิทธิที่มีกติกาบัญญัติคุ้มครองไว้แล้ว พิธีสารเลือกรับ ฯ นี้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๗๖ ซึ่งเป็น วันเดียวกับกติกาวาด้วยสิทธิทางแพ่งและทางการเมือง^{๗๔}

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ได้กล่าวถึงสถานะทางกฎหมายและความพยายามที่จะ ให้มีผลบังคับใช้ของปฏิญญาฯ ไว้ว่า

โดยสถานะทางกฎหมายแล้ว ปฏิญญาฯ ค.ศ. ๑๙๔๘ เป็นเพียงคำประกาศลอยๆ มิได้ มีค่าหรือผลบังคับใดๆ ทางกฎหมาย นี่เป็นเหตุผลสำคัญที่ช่วยให้ทุกฝ่ายรวมขอมกันได้...โดยแท้จริงแล้วปฏิญญาฯ เป็นผลของการเมืองระหว่างประเทศ โดยอาศัยการ ประนีประนอมระหว่างมหาอำนาจ ๒ ค่าย หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีจุดยืนขัดแย้ง แตกต่างกัน กล่าวคือ มหาอำนาจฝ่ายตะวันตกมีแนวโน้มหนักในทางด้านสิทธิ

ราษฎรและการเมือง(civil and political rights) ส่วนมหาดำนาจฝ่ายสังคมนิยม โน้มเอียงไปทางด้านสิทธิเศรษฐกิจและสังคม (economic and social rights) ในฐานะผู้ชนะสงครามใหม่ๆ มหาดำนาจสองฝ่ายสามารถรวมขอมกันได้ โดยรวมหลักการของสิทธิทั้ง ๒ ประเภทเข้าไว้ในเอกสารฉบับเดียวกันในปฏิญญานี้ ครั้นเมื่อการดำเนินงานเรื่องสิทธิมนุษยชนก้าวมาถึงขั้นที่ต้องการให้เกิดผลบังคับขึ้นในรูปของกติกาสัญญาระหว่างประเทศ (International Covenant) การเจรจาต่อรองระหว่างมหาดำนาจทั้งสองจึงต้องใช้เวลาถึงเกือบ ๓๐ ปี มาบรรลุผลเอาในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ แต่กระนั้นก็ยังต้องแยกทำเป็น ๒ ฉบับ คือ กติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. ๑๙๗๖ และ กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิราษฎรและการเมือง ค.ศ. ๑๙๗๖ ทั้งนี้โดยปล่อยให้เป็นเรื่องของแต่ละประเทศที่จะรับรองให้สัตยาบันเป็นรายประเทศเป็นรายฉบับไป เพื่อให้เกิดผลบังคับเฉพาะแก่ประเทศที่ให้สัตยาบัน มิใช่มีผลบังคับเป็นสากล^{๗๕}

การที่สหประชาชาติได้มีกติกาทั้ง ๒ ฉบับ และพิธีสารเลือกรับ ๔ นี้ขึ้น นับว่าได้ทำให้ปฏิญญาฯ มีผลบังคับใช้หรือมีสภาพบังคับอย่างเป็นทางการมากขึ้น กล่าวคือถ้ายังคงสภาพเนื้อหาเกาะกุมกันไว้ ๓๐ ข้อเหมือนในปฏิญญาฯ อย่างเต็มแล้ว ถ้าหากว่ารัฐหนึ่งรัฐใดไม่เห็นด้วยกับเนื้อหาในปฏิญญาฯ ส่วนหนึ่งส่วนใด ก็อาจจะคัดค้านและไม่ยอมลงนามในสัตยาบัน จนเป็นผลให้ปฏิญญาฯ ทั้ง ๓๐ ข้อ ไม่มีผลบังคับใช้เลยก็ได้ แต่ครั้นแยกออกเป็น ๒ ส่วนดังนี้แล้ว ถ้ารัฐใดไม่เห็นด้วยกับเนื้อหาส่วนหนึ่งส่วนใดก็ยังสามารถให้การรับรองอีกส่วนหนึ่งได้ และผลที่เกิดขึ้นก็เป็นไปตามที่คาดไว้ คือบางรัฐลงนามให้สัตยาบันในกติกาทั้งสองฉบับ ส่วนบางรัฐเลือกลงนามเพียงฉบับเดียวเท่านั้น ทั้งนี้เพราะอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนที่เน้นสิทธิทางแพ่งและทางการเมืองนั้นเหมาะสมสำหรับประเทศในโลกเสรีนิยมและทุนนิยมแบบตะวันตก ที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมได้รับการแก้ไขเยียวยาพอสมควรแล้ว ส่วนประเทศในโลกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศในโลกที่สาม ที่ยังต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม และความยากจน ถ้าจะเน้นอุดมการณ์ทางแพ่งและทางการเมืองเป็นหลัก ก็ดูจะเป็นการฟุ่มเฟือยเกินไป จึงหันมายอมรับอุดมการณ์ที่เน้นสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเป็นหลัก^{๗๖}

เพราะฉะนั้นการที่รัฐต่างๆ ได้ลงนามให้สัตยาบันดังที่กล่าวมานี้ ก็เท่ากับเป็นผลให้เนื้อหาในปฏิญญาฯ มีผลบังคับใช้อย่างจริงจังมากขึ้น ส่วนการมีผลบังคับใช้ของปฏิญญาฯ ในประเทศไทย หลังจากที่ได้ลงมติเห็นชอบในปฏิญญาฯ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ (พ.ศ. ๒๔๙๑) แล้ว ได้มีการนำเอาเนื้อหาในปฏิญญาฯ บางส่วนมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราช-

อาณาจักรไทยฉบับปี พ.ศ. ๒๔๙๒ หลายมาตรา จนได้รับคำชมเชยว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมาก และถึงแม้ว่าต่อมาภายหลังรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะถูกล้มเลิกไป และมีการร่างขึ้นใหม่อีกหลายฉบับ แต่แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในฉบับปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ก็ยังคงถือเป็นแบบอย่างของรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาจนกระทั่งถึงฉบับปัจจุบัน(ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐) ก็จะได้เห็นว่า ในบทบัญญัติหมวดที่ ๓ ว่าด้วย สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ตั้งแต่มาตรา ๒๖-๖๕ (ดู ภาคผนวก) ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้อย่างกว้างขวาง เช่น มาตรา ๒๘ บัญญัติเกี่ยวกับ สิทธิความเป็นมนุษย์ ว่า

บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

เมื่อสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ได้มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเช่นนี้ จึงย่อมเป็นหน้าที่ของบุคคลจะต้องตระหนักและระมัดระวังในอันที่จะไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่นได้ และด้วยเหตุที่กฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่มีศักดิ์สูงสุด ฉะนั้นถ้าสิทธิใดที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติคุ้มครองไว้แล้ว กฎหมายอื่นๆ ที่มีศักดิ์รองลงมา เช่น ประมวลกฎหมายอาญา หรือประมวลกฎหมายแพ่ง ก็จะต้องบัญญัติให้สอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วย การกระทำในลักษณะนี้จึงมีผลให้เนื้อหาในปฏิญญามีผลบังคับใช้อย่างจริงจังมากขึ้น ดังตัวอย่างบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง ดังนี้

ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของพลเมืองไว้ทั้งในแง่ของ "ทรัพย์สิน" และ "บุคคลสิทธิ" คำว่า ทรัพย์สิน ก็คือ สิทธิเหนือทรัพย์สิน สิทธิที่จะจับจ่ายใช้สอยทรัพย์สินของตน โดยที่ไม่ละเมิดกฎหมาย ส่วน บุคคลสิทธิ ก็คือ สิทธิเหนือบุคคลคู่กรณี เป็นสิทธิที่จะเรียกร้องให้บุคคลกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้

ทั้งในแง่ของทรัพย์สินและบุคคลสิทธิ ได้มีกฎหมายบัญญัติรับรองไว้ตั้งแต่ยังเป็นทารกในครรภ์จนกระทั่งบุคคลนั้นตายไป ดังตัวอย่างเช่นสิทธิของทารกในครรภ์ สิทธิในความเป็นบุคคลของทารกแรกเกิด สิทธิในความเป็นพลเมือง สิทธิในด้านการศึกษา สิทธิในการคุ้มครองเด็กในฐานะบุตร สิทธิในการคุ้มครองทรัพย์สินของเด็ก สิทธิในการคุ้มครองชีวิตและร่างกายเด็ก สิทธิในการคุ้มครองแรงงานและสวัสดิการของเด็ก สิทธิ

ในการรับมรดก ครั้นเด็กเจริญเติบโตขึ้นพ้นจากความเป็นผู้เยาว์ก็ได้รับ สิทธิในฐานะ บุคคลผู้มีความสามารถตามกฎหมาย จนกระทั่งบุคคลนั้นต้องตายลง ก่อนตายก็ยังมี สิทธิแสดงเจตจำนงที่จะมอบทรัพย์สินของตนให้เป็นมรดกตามที่ตนปรารถนาอีกด้วย

นอกจากการนำเนื้อหาในปฏิญญาฯ มาบัญญัติไว้ในกฎหมายดังที่ยกตัวอย่างมาให้ดู แล้ว ยังมีกระบวนการอื่นที่มีส่วนทำให้เนื้อหาในปฏิญญาฯ มีผลบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรม อีกด้วย เช่น การที่รัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยได้นำเอา เนื้อหาสาระ ในปฏิญญาฯ มา กำหนดขึ้นไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐ เช่น นโยบายขจัดความยากจน, การพัฒนาชนบท, การ พัฒนาคุณภาพชีวิต, การเปิดโอกาสให้สตรีได้ก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่เท่าเทียมกับเพศ ชาย เป็นต้น

ตามที่กล่าวมาทั้งหมดเรื่อง การมีผลบังคับใช้ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษย-ชน จะเห็นได้ว่าปฏิญญาฯ ต่างจากกฎหมายตรงที่กฎหมายถูกจัดทำให้มีขึ้นโดยรัฐสภาอธิปไตย ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีอำนาจในการออกกฎหมาย จึงทำให้กฎหมายอยู่ในฐานะคำสั่งของรัฐ บุคคลภายในรัฐจึงต้องปฏิบัติตาม ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามถือว่ามีความผิดและต้องถูกลงโทษ ตามกฎหมาย ส่วนปฏิญญาฯ ถูกจัดทำให้มีขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ ซึ่งไม่ถือว่าเป็น รัฐสภาอธิปไตยแห่งรัฐหนึ่งรัฐใด ฉะนั้นปฏิญญาฯ จึงไม่อยู่ในฐานะคำสั่งของรัฐหนึ่งรัฐใด จึงทำ ให้ไม่มีผลบังคับใช้อย่างจริงจังเหมือนกฎหมาย ฉะนั้นบ่อยครั้งมักจะกล่าวกันว่าสิทธิมนุษย-ชนที่ประกาศไว้ในปฏิญญาฯ หาใช้สิทธิตามความเป็นจริงไม่ หากแต่เป็นเพียงสิทธิตามแนว คิดทางปรัชญา สิทธิในความสำนึก หรือสิทธิทางมโนธรรม ซึ่งถือว่าเป็นเพียง สิทธิในอุดม-คติ เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม เพื่อที่จะช่วยให้สิทธิในปฏิญญาฯ มีสภาพเป็นสิทธิตามความเป็นจริง มากขึ้น ทางองค์การสหประชาชาติจึงได้ แปลงร่าง (crystallization) ให้อยู่ในฐานะ กติกา สัญญา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศแทน แล้วให้บรรดารัฐสมาชิกลงนามรับรอง ก็จะทำให้ปฏิญญาฯ ที่ว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ มีผลบังคับใช้ระดับหนึ่ง นอกจากนี้การที่รัฐหนึ่งรัฐ ใดแม้จะมีได้ลงนามรับรองในกติกาฉบับหนึ่งฉบับใดก็ตาม แต่ถ้าได้นำเอาเนื้อหาสาระใน ปฏิญญาฯ มาบัญญัติขึ้นไว้ในกฎหมายภายในประเทศของตน หรือนำเอาเนื้อหาสาระใน ปฏิญญาฯ มากำหนดไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐ ก็จะช่วยให้น้ำหนักในปฏิญญาฯ ว่าด้วยเรื่อง นั้น ๆ มีผลบังคับใช้อย่างเป็นรูปธรรมอีกระดับหนึ่งเช่นกัน

๕ หลักการและแนวทางส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

หลังจากที่ทางสหประชาชาติได้ประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๔๘ ครั้นต่อมาเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๙๓ ซึ่งล่วงเลยมานานถึง ๔๕ ปี ทางสหประชาชาติจึงได้จัดให้มี การประชุมระดับโลกว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (World Conference on Human Rights) ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ระหว่างวันที่ ๑๔-๒๕ มิถุนายน ค.ศ. ๑๙๙๓ ทั้งนี้เพื่อเป็นการพิจารณาทบทวนประเมินผลเกี่ยวกับปัญหาสิทธิมนุษยชนรวมทั้งวางหลักการและกำหนดแนวทางส่งเสริมสิทธิมนุษยชนต่อไป โดยที่ประชุมได้พิจารณาให้ครอบคลุมเรื่องสำคัญ คือ

ทบทวนความคืบหน้าในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งพิจารณาปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตลอดจนแนวทางต่างๆ ในการแก้ปัญหา
พิจารณาปัญหาละเมิดสิทธิมนุษยชนใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาประชาธิปไตย และการเคารพสิทธิมนุษยชน และ
พิจารณาบทบาทของสหประชาชาติในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในอนาคต^๗

นอกจากนี้ยังได้วางหลักการและแนวทางส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

หลักการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน

๑ ยืนยันความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชน และย้ำพันธกรณีทุกรัฐต่อการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ

๒ ถือว่าประชาคมโลกมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะห่วงใยต่อการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ประชาคมโลกควรปฏิบัติต่อปัญหาสิทธิมนุษยชนทั่วโลกอย่างเป็นธรรม และด้วยความเสมอภาค และปฏิญญาฯ ย้ำความสำคัญของการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านนี้

๓ ให้มีการคำนึงถึงปัจจัยเฉพาะของแต่ละประเทศ/ภูมิภาค ตลอดจนภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศาสนาในการพิจารณาเรื่องสิทธิมนุษยชน และในขณะเดียวกันให้ถือว่าทุกรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ไม่ว่ารัฐนั้นจะมีระบบการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมแบบใด

๔ ถือว่าประเด็นเรื่องประชาธิปไตย การพัฒนา และการเคารพสิทธิมนุษยชน มีความเชื่อมโยงและมีส่วนช่วยเสริมสร้างซึ่งกันและกัน

๕ ย้ำว่าสิทธิในการพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชนสากล การพัฒนามีส่วนเอื้ออำนวยต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน และรัฐควรร่วมมือกันขจัดอุปสรรคในการพัฒนา ทั้งโดยการใช้นโยบายการพัฒนาที่เหมาะสมในระดับประเทศ และการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เป็นธรรม อย่างไรก็ตาม ไม่ควรมีการใช้ความต้อพัฒนาเป็นข้ออ้างในการละเมิดสิทธิมนุษยชน^{๗๔}

แนวทางการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและบทบาทของสหประชาชาติ

- ๑ ให้มีกิจกรรมส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย และการพัฒนาเป็นเรื่องที่ได้รับคามสำคัญเป็นลำดับแรก ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ
- ๒ เน้นการเสริมสร้างสถาบันที่มีหน้าที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนระดับชาติ ทั้งทางเสริมสร้างระบบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอิสระ และเน้นความสำคัญของการส่งเสริมการศึกษา ด้านสิทธิมนุษยชน สันติภาพ ประชาธิปไตย และการพัฒนา
- ๓ ให้ประเทศต่างๆ พิจารณามาตรการเพื่อป้องกันและต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่างๆ เช่น การเหยียดผิว การเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยทางเชื้อชาติ ศาสนา และภาษา ต่อต้านการทารุณกรรมและการหายสาบสูญของบุคคล (enforce disappearances) รวมทั้งให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแก่กลุ่มต่างๆ เช่น สตรี เด็ก ชนกลุ่มน้อย ผู้ลี้ภัย ชนพื้นเมืองดั้งเดิม เป็นต้น
- ๔ ส่งเสริมให้ประเทศต่างๆ เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน และให้มีการนำบทบัญญัติของอนุสัญญาไปปฏิบัติในระดับประเทศ
- ๕ เสนอแนะให้มีการประสานงานในเรื่องสิทธิมนุษยชนภายในระบบสหประชาชาติมากขึ้น และขอให้เลขาธิการสหประชาชาติและสมัชชาสหประชาชาติพิจารณาดำเนินการเพื่อเพิ่มงบประมาณและบุคลากรให้แก่โครงการด้านสิทธิมนุษยชน โดยจัดสรรงบประมาณปกติของสหประชาชาติ
- ๖ มอบหมายให้ศูนย์เพื่อสิทธิมนุษยชน (Center for Human Rights) มีบทบาทนำในการประสานงานด้านสิทธิมนุษยชนทั่วทั้งระบบสหประชาชาติ ศูนย์ฯ ควรมีบทบาทมากขึ้นในการให้ความร่วมมือกับประเทศสมาชิก โดยเฉพาะด้านการให้ความช่วยเหลือทางวิชาการและการให้คำปรึกษา
- ๗ ให้มีการปรับปรุงและส่งเสริมสร้างกลไกสหประชาชาติด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการจัดตั้งสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชน ซึ่งที่ประชุมระดับโลกฯ เสนอแนะให้ที่ประชุมสมัชชาฯ สมัยที่ ๔๘ ในปี ค.ศ. ๑๙๙๓ พิจารณาเรื่องนี้เป็นการเร่งด่วน
- ๘ สำหรับข้อเสนอให้มีการตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศนั้น ปฏิญญาฯ ได้สนับสนุนให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศของสหประชาชาติดำเนินการพิจารณาต่อไป^{๑๔}

ตามที่กล่าวมาทั้งหมด เรื่อง หลักการและแนวทางส่งเสริมสิทธิมนุษยชน จะเห็นได้ว่าเป็นการทบทวน ประเมินผล และหาแนวทางส่งเสริมให้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีผลปฏิบัติอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นต่อไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเนื้อหาสาระในปฏิญญาฯ ของสหประชาชาติค่อนข้างจะมีหลักการกว้าง และอาจจะเหมาะสมกับประเทศที่ได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมถึงระดับหนึ่งแล้วเท่านั้น แต่อาจจะไม่เหมาะสมกับประเทศด้อยพัฒนาหรือประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย ฉะนั้น

ในภูมิภาคอาเซียนจึงได้จัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคขึ้นภายใต้ชื่อว่า "ปฏิญญาว่าด้วยหน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชนและรัฐบาลแห่งภูมิภาคอาเซียน" ซึ่งรับรองโดยที่ประชุมเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๑๙๘๓ (พ.ศ. ๒๕๒๖) ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศอินโดนีเซีย (ดู รายละเอียดในภาคผนวก)

๖ ความสรุป

ตามที่กล่าวมาทั้งหมด ในบทที่ ๒ พอจะสรุปได้ว่า โดยทั่วไปแล้ว "สิทธิ" แบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ สิทธิตามกฎหมาย กับ สิทธินอกกฎหมาย สิทธิมนุษยชนถือว่าเป็นสิทธินอกกฎหมาย เป็นสิทธิธรรมชาติที่มีติดตัวมาตั้งแต่เกิดทุกคน อันได้แก่ "สิทธิในชีวิต, เสรีภาพ(อิสระภาพ) และสิทธิที่จะแสวงหาความสุข" ความหมายของสิทธิมนุษยชนแต่เดิมมาอาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามเงื่อนไขทางด้านประวัติศาสตร์และการเมือง กล่าวคือในสังคมตะวันตก จะเน้นเรื่อง เสรีภาพ หรือสิทธิที่จะจำกัดอำนาจรัฐมิให้ล่วงละเมิดสิทธิของปัจเจกชนเป็นสำคัญ ในขณะที่ ในสังคมนอกตะวันตก จะเน้นเรื่อง ความเสมอภาค หรือสิทธิที่จะเรียกร้องต่อรัฐให้เข้ามาช่วยเหลือดูแลปัจเจกชนเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุที่สิทธิมนุษยชนเป็นเพียง "สิทธิตามความสำนึก, สิทธิตามมโนธรรม หรือสิทธิตามความคิดทางปรัชญา" จึงไม่มีผลบังคับใช้เหมือนสิทธิตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ทางองค์การสหประชาชาติจึงพยายามทำให้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มีผลบังคับใช้ในระดับหนึ่งโดยการจัดทำเป็นกติกาขึ้นหลายฉบับ แต่ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมี ๒ ฉบับ คือ "กติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่งและการเมือง" และ "กติกาสากลระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม" แล้วให้ประเทศสมาชิกลงนามรับรอง แต่ในหลายประเทศก็ยังพยายามหลบเลี่ยงที่จะไม่ปฏิบัติตามอยู่เสมอ ฉะนั้นทางองค์การสหประชาชาติจึงได้จัดให้มีการประชุมเพื่อติดตามเพื่อประเมินผลและหาทางส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นเรื่อยๆต่อไป